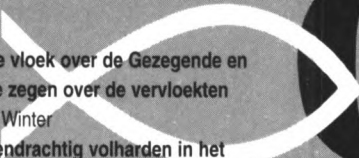

In dit nummer:

- 123 De vloek over de Gezegende en
de zegen over de vervloekten
J. Winter
- 124 Eendrachtig volharden in het
gebed – 3
W. Smouter
- 126 Het hindoeïsme – 3
P.J. van Kampen
- 128 Bijbelstudie over
Romeinen 3:25 en 26 (2 – slot)
H. de Jong
- 130 Apart of sámen?
H. Algra
- 132 Maartje maakt milieu
Vincenza la Porta
- 134 De ter dood veroordeelde
Jeannette Westerkamp
- 136 Jaar met de Bijbel
J. Baronner

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

Golgotha

Siebre Woudstra

*machteloos, onschuldig hier gehangen
aan een vloekhout in vlijmende pijn
mag de koning zijn eer ontvangen*

*een andere macht beheerst dit domein
haar hoofdman in functie is punctueel
op wet en op orde als goed Romein*

*op audiëntie verschijnen vol spot
de heren der wereld in goudfluweel
„Daal af van de troon, gij Zoon van God”*

*dit grof vertoon wordt de zon zelfs te veel
haar heldere licht wijkt beschaamd en verdwijnt
en duister omhult de aarde geheel*

*iedereen zwijgt, aan 't gespot komt een eind
men staat er onrustig met kloppend hart
alles valt stil, nu de zon niet meer schijnt*

*en rotsen splijten, betuigen hun smart
als de koning der joden verlaten sterft:
het licht verdrijft dan het wijkende zwart*

wij doden, wij hebben zijn leven geërfd

Veertiendaagse uitgave van de
gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
A. Hartkamp
Drs. P.J. van Kampen
J.J. Lakerveld
Ds. J.M. Mudde
Ds. K. Muller
Ds. W. Smouter
J. Westerkamp-Stegeman

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 0513-653620
Telefax: 0513-653632.
E-mail adres: kmuller@noord.bart.nl

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

A. Hartkamp,
Schellerpad 34,
8017 AM Zwolle.
Telef. 038-4661327.
faxmail 0842118053.
E-mail: abhart@pi.net

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Hunze 16
2911 EH Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 0180-320205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min.
f 25,- contributie op bovenstaand
gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van
abonnementen uitsluitend bij de
administratie. Abonnementen kunnen ieder
moment ingaan, doch slechts per 31
december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot
15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 68,- per jaar of f 38,- per half jaar.
Voor studenten f 34,- per jaar.
Buitenland f 112,- per jaar of f 124,- per
luchtpost. Chequekosten buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 68 ct. per mm. bij 45 mm. breed
(excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag 8.30
uur, anderhalve week vóór
verschijningsdatum. Familieberichten
uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor
verschijning. Advertenties en
familieberichten rechtstreeks naar Nedag,
t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 0342-411741, fax 0342-411641.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Opbouw wordt gedrukt op
gerecycled papier.

Dit tijdschrift wordt ten behoeve van
iedereen, die niet op de gebruikelijke
manier kan lezen, uitgegeven op
geluidscassette en/of in braille
of grootletter. Informatie en opgave:
CBB, Christelijke Bibliotheek voor
Blinden en Slechtzienden, Postbus 131,
3850 AC Ermelo, tel. 0341-551014.

ISSN 0030-3356

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van
meer dan plaatselijk belang.

Opgave: telefoon 0513-653620; tele-
fax: 0513-653632; E-mail:

kmuller@noord.bart.nl

3 april Ledenvergadering persver-
eniging Opbouw te Utrecht;
19.30 uur

4 april Tweede zitting Landelijke
Vergadering te Doorn

16 april Samenwerkingsoverleg
CG-NG te Utrecht (Jeruza-
lemkerk); 19.30 uur

18 april Landelijke Ontmoetingsdag te
Barneveld; info en stands:
J.A.D. Schenkel, 038-
3320128

25 april Jaarvergadering Steun Oost
Soemba; De Eenhoorn,
Amersfoort; 13.30 uur

9 mei Zendingsvoorjaarsvergade-
ring Leerdam

9 mei Derde zitting Landelijke
Vergadering te Driebergen

13 mei Voorjaarsvergadering SEV in
de Jeruzalemkerk te Utrecht

15 mei Voorjaarsvergadering zen-
dende kerk Den Haag in
Heemstede

16 mei Vierde zitting Landelijke
Vergadering te Doorn

4 juni Predikantenconferentie te
Apeldoorn

6 juni Vijfde zitting Landelijke
Vergadering te Doorn

27 juni Zesde zitting Landelijke
Vergadering te Doorn

8 okt. Vrouwencontactdag te
Amersfoort; info: M. van Hel-
den-van Wijk, 033-4562002

7 nov. Zendingsnajaarsvergadering
Leerdam

Ontvangen boeken

**Drs. A.A. Teeuw,
Wilt u donor zijn?**

Een praktisch-pastorale handreiking bij
orgaandonatie.

64 blz., f 17,50

ISBN 9050308732

Uitg. J.J., Groen en Zoon, Heerenveen

Wiesje de Lange,

Een klaagmuur in Rijssen

116 blz., f 22,50

ISBN 9029715669

Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

Dr. J.W. Maris,

Geloof en schriftgezag

Apeldoornse studies

54 blz., f 17,50

ISBN 9075847041

Uitg. Theologische Universiteit, Apel-
doorn

Dr. H.J. Selderhuis,

Calvin als asielzoeker

Apeldoornse Studies

32 blz., f 17,50

ISBN 9075847033

Theologische Universiteit, Apeldoorn

Rectificatie

*Een klein gedeelte uit het verslag van
de eerste zitting van de Landelijke Ver-
gadering kwam niet helemaal goed in
het blad terecht. Hieronder volgt de
bedoelde passage (blz. 106/7):*

Op voorstel van de voorbereidingscom-
missie en overeenkomstig een sugges-
tie van de vorige Landelijke Vergade-
ring besloten de afgevaardigden de
notulering van de vergadering op te
dragen aan een niet-afgevaardigde.
Daartoe werd de heer D.J. van Veelen
uit Nieuwerkerk aan den IJssel (inder-
daad: de echtgenoot van de admini-
stratrice van Opbouw) benoemd.

Uitnodiging

Het bestuur van de Gereformeerde Persvereniging 'Opbouw' nodigt u uit voor haar
jaarlijkse ledenvergadering.

Wanneer: DV 3 april 1998

Waar: Jeruzalemkerk, Troosterlaan 65 Utrecht

Hoe laat: Aanvang 19.30 uur,
vanaf 19.00 uur staat de koffie klaar

Deze avond zal vooral in het teken staan van een gedachtenwisseling tussen u
(leden van de Persvereniging en belangstellenden) en de redactie en medewerkers
van Opbouw. Heeft u vragen over Opbouw of 'opbouwende' suggesties om tot een
nog beter blad te komen, dan krijgt u de gelegenheid om deze persoonlijk aan de
orde te stellen. Laat deze kans niet liggen!

Wij hopen de avond om 21.30 uur af te sluiten. Graag tot ziens op 3 april!

Namens het bestuur,

mevr. G.J. Dekker-Meijer, secretaris Persvereniging

De vloek over de Gezegende en de zegen over de vervloekten

„Door dit alles heeft Hij de vloek die op ons lag, op Zich genomen om ons met zijn zegen te vervullen...”. (Form. H.A.)

J. Winter, Wezep

Hoe treffend wordt de betekenis van Golgotha onder woorden gebracht in ons Avondmaalsformulier! Heel ons leven concentreert zich op wat hier aan de orde wordt gesteld. Tegelijk is dit kruis ook een kruis voor al het menselijk streven om los van God en los van Jezus Christus eigen boontjes te willen doppen.

Ik kan dat streven trouwens goed begrijpen. Het valt niet mee om telkens te moeten horen dat een ander het voor mij heeft opgeknapt, helemaal alleen. Dat ik aangewezen ben op het leven van een Ander, op het sterven van een Ander, op het offer van een Ander. Hier wordt een mens straatarm bij.

Wij willen niet van de bedeling leven. Kennelijk zelfs niet, als zo'n leven een gezegend leven zou betekenen.

De Gezegende vervloekt

Intussen, wonderlijk is het wel, als de vloek komt over de Gezegende.

Kijk, als de vloek komt over de vervloekten is dat heel erg, maar als de vloek komt over de Gezegende is dat ongehoord! Later zou de apostel Paulus spreken over het geheim dat rondom Jezus van Nazareth hing, het zo zeggen: „En geen der beheersers dezer eeuw heeft van haar (dat geheim) geweten, want indien zij van haar geweten hadden, zouden zij de Here der heerlijkheid niet gekruisigd hebben” (1 Kor. 2:8v). Maar het gebeurde. Natuurlijk is het hele leven van Christus lijden geweest. Het kruis werd vervaardigd met het hout van de kribbe. Golgotha is wel de climax, toen ontladde zich de vloek in zijn volle hevigheid.

Maar nu zou ik tegelijk willen zeggen: staar u niet blind op het kruis! Dat

wordt wel gedaan. Een arts heeft eens uitvoerig uit de doeken gedaan wat er met gekruisigden gebeurde, hoe pijnlijk het was. Verschrikkelijk! En toch, staar u niet blind op dat lichamelijk lijden. Blijf niet staan aan de voet van de kruisweg. Uw medelijden wordt niet gevraagd. Als de Here Jezus op weg is naar Golgotha: „Ween niet over mij, maar over u zelf”. Dat kruis doelt niet op de hevigheid van het lijden. Dat kruis heeft een andere taal. Welke taal is dat?

Wel, het kruis spreekt de taal van de aarde die zegt: 'ik moet u niet'. En dat kruis spreekt de taal van de hemel die zegt: 'En ik neem u niet op'. Het is alsof we de echo van kerst horen: geen plaats! Zie Hem nu in gedachte daar hangen: God en mens beiden en nu verstoten door God en mens! Dit lijden is niet te peilen, dit ligt buiten onze horizon. Dit is niet mee te lijden en ook nergens mee te vergelijken. Dit lijden van Jezus Christus is er voor Hem niet geweest en niemand na Hem heeft dat ooit meegemaakt of zal dat ooit meemaken. De vloek over de Gezegende! En tegelijk hoort u hierin al iets van de zegen over de vervloekten.

De vervloekten gezegend

Mijn verlosser hangt aan 't kruis, en Hij hangt daar mijnentwegen, mij ten zegen. Van de vloek maakt Hij mij vrij, en zijn sterven zaligt mij.

Velen kunnen niets met de leer van de verzoening door voldoening. Hebben wij er misschien ook teveel een louter juridische aangelegenheid van gemaakt? Wij spreken wel van 'schuld betalen' en daar is niets op tegen, alleen mogen die woorden nooit de indruk wekken alsof het om een 'handel' gaat! Alsof God als de Meedogenloze op de zijn eis blijft staan. Alsof Hij eerst bloed wil zien voordat Hij tot verzoening bereid is.

De Bijbel en ook de lijdensevangelien vertellen ons niet van een liefdeloze

God die maar moeilijk tot verzoening te bewegen is. Integendeel we hebben te doen met een God die werkelijk een Vader wil zijn. Doordat Hij Zelf uit eigen beweging het initiatief nam om zijn eigen Zoon te sturen als een offer voor deze arme wereld.

God zelf is dus de Eerste in het verlossingsplan en het begint niet met een roep om bloed, het begint met liefde. En daarom zou het lijden van de Here Jezus op geen enkele wijze zegen over ons vervloekten kunnen brengen als het alleen maar lijden was.

Niet het lijden op zichzelf heeft voor ons de vloek gedragen maar de liefde in dat lijden.

Niet de spijkers hielden Hem vast op het kruis maar zijn liefde. Door zijn vloek-dragend werk bracht Christus zegen over ons vervloekten.

Alleen nu moeten we wel oppassen. Laten we nu niet gaan zeggen: Het begint met de vloek, dan komt Jezus

---

**zijn sterven
zaligt mij**

---

en dan komt de zegen vanzelf. Want dan kon er wel eens twijfel in uw leven komen, misschien ongelooft. Vooral als de zegen uitblijft en u meer vloek meent te ontdekken dan zegen dan ontstaan er spanningen die u en ik niet kunnen verwerken. Misschien moet je zelfs zeggen: hoe sterker je gelooft, hoe meer je ook ziet dat er vloek rust op het mensenleven. In dit leven worstelen nog wel de vloek en de zegen.

Maar het einde zal toch zijn geen vloek, maar zegen. Dat zegt de Bijbel duidelijk: het einde van dit alles is geen vloek meer, geen gevloekten meer, dan de volle zegen.

Ik zeg het maar met een woord van de Here Jezus: „Ga in Gij gezegende en beërft het koninkrijk dat voor u is weggelegd”.

Eendrachtig volharden in het gebed

Omgaan met veranderingen – 3

W. Smouter, Breukelen

We hebben in de kerk nodig om de ervaringen die je als gelovigen opdoet, met elkaar te delen. Elkaar bemoedigen met de goede dingen die God doet. Ook samen leren hoe je omgaat met het gevoel dat God juist ver weg is. Vorige keer leerden we op dit punt van de breedte en de diepte die je in de Psalmen vindt. Voor dit nummer belooft ik een aanzet voor hoe dat in de praktijk kan gaan.

Daarmee heb ik mezelf natuurlijk in de nesten gewerkt. In de eerste plaats omdat ik heus niet het gevoel heb, zo goed te weten hoe het moet. Vaak voel ik me eerder een uil die zangles geeft. En ik schrijf hier juist over omdat ik de *noodzaak* voel dat we op dit punt samen verderkomen. In alle gemeenten waar ik kom, merk ik een zoeken en tasten op dit punt. Welke kant veranderen we uit?

Al geruime tijd heb ik een brief op tafel van een broeder die zich zorgen maakt. „Er wordt vandaag weer aandacht gevraagd voor andere methoden. Want we leven in een 'totaal andere wereld' en daar zouden we rekening mee moeten houden. De smaak is anders, we zijn meer visueel ingesteld. Van reclame kunnen we misschien veel leren? Toneel is een eigentijds middel? Waar komt in Christelijke gemeenten de behoefte vandaan om steeds met iets nieuws te komen? Het ontwikkelen van nieuwe ideeën is voor sommige beroepen absoluut noodzakelijk maar wel vermoeiend. Is dat onze opdracht? Hoezeer de Here ons juist rust gunt, daar spreekt de hele Bijbel van”.

Van de zorgen van deze broeder begrijp ik iets. Ik wil niets liever dan de kern van het evangelie overdragen. Maar als we dat te lijf gaan met 'nieuwe methoden' en 'korte communicatie-lijnen', dan gaat er bij mij wat kriebelen. Zoals ik bij sommige plannen voor 'gemeente-opbouw' het gevoel krijg van: als het zo moet, dan

kun je de kerk net zo goed door McKinsey laten organiseren. Vergelijk het met de verhoudingen in een gebroken huwelijk. Je kunt er alle technieken van goede communicatie en luisteroefeningen op loslaten maar wat er echt nodig is, dat is: liefde, vergeving, aanvaarding van elkaar. Zonder liefde en vergeving werkt geen enkele techniek. Met liefde en vergeving zijn die technieken nog zeer aan te bevelen, maar je verbeeldt je niet meer dat het daar van afhangt.

Nieuwe structuren?

Zo is het ook in de kerk. Wat we nodig hebben is het besef van zonde en van genade. Geloof en liefde, vertrouwen op God. Deze centrale dingen bereiken we niet door korte communicatielijnen of een nieuwe structuur, we kunnen ze alleen ontvangen op het gebed. Als het daarmee begint en eindigt, dan merkt de gemeente ook dat het bij nieuwe ideeën niet om hobby's of technieken gaat. Dan kunnen nieuwe vormen en nieuwe liederen herkend worden als een vrucht, die groeit aan de wijnstok van Christus. Verder kan een zekere relativisering geen kwaad: veel veranderingen zijn à la Prediker. „Iets waarvan de mensen zeggen: dit is iets nieuws, en het was al oud in de dagen van weleer”. Pas geleden realiseerden we ons, dat we nog geen zangavond zouden beleggen zonder vooraf met de organisatie te bidden. Hoe kun je dan kerkdienst houden zonder gebed vooraf? En zo werd besloten om het consistoriegebed weer in te voeren. Of, nog zoiets, de schriftlezing wordt af en toe gedaan door een gemeentelid: oude mensen vinden dat nieuwigheid, maar heel oude mensen glimlachen dat deze oeroude gewoonte weer terugkeert. In wezen gebeurt dat in het groot, wanneer we nu pleiten voor meer persoonlijke inbreng van de gemeenteleden. Dat lijkt toch heel erg op het beeld dat we krijgen van de diensten in de eerste gemeenten? Ik word altijd aangetrokken door wat Paulus in 1 Corinthe 14:26 schrijft: „Telkens als gij samenkomt, heeft ieder iets: een psalm of een lering of een openbaring of een tong of een uitlegging; dat alles moet tot stichting geschieden”. Dat is totaal niet het

beeld van onze kerkdiensten, waarbij één persoon de hele dienst leidt. Je leest over een veel breder palet, waarbij onderlinge bemoediging en vermaning een grote rol speelt. Later is dat verloren gegaan, toen de kerk groot werd en ook gevestigd raakte. Mensen *voelden* zich ook echt vertegenwoordigd door die ene man die Gods woord bij ons en onze zorgen bij God bracht. Nu staat er ook nergens dat het zo *moet* als in de eerste gemeente, maar je hoeft er nauwelijks van om te vallen als er in onze tijd elementen van die oudste vieringen terug komen. Er zijn meer overeenkomsten tussen de voorchristelijke en de nachtelijke tijd. In beiden komt het meer aan op persoonlijk geloof, persoonlijke keuze en toewijding dan op het 'bij de kerk horen'.

Wat is er nodig?

Intussen kom ik nu op de heel praktische vraag, hoe we met veranderingen in de kerk omgaan. Het zal belangrijk zijn, dat we in de gemeente zo breed mogelijk nadenken over wat er *nodig* is in de kerk van vandaag. Ik moet eerlijk zeggen, dat ik daar zelf

---

oefenen in het samen leven voor Gods aangezicht

---

niet altijd genoeg aan bijgedragen heb. Jarenlang heb ik wel ongeveer *gevoeld* welke kant het uit moest: meer nadruk op persoonlijk geloof en de beleving ervan, betrokkenheid van meer mensen bij de kerkdienst enz. En ik probeerde dan geruisloos (heel) kleine stapjes in die richting te zetten. Het aardige daarvan is wel, dat je weinig wrijving krijgt. Maar een groot nadeel is, dat de gemeente er weinig bij betrokken is en dat het ook nauwelijks een zaak van gebed kan zijn binnen de gemeente. Om te kunnen bidden, moet je toch minstens de nood zien waar je voor bidt.

De nood waar we het over hebben, kwam op mij heel duidelijk af, toen ik zat na te denken over het verhaal van een goede broeder, die me vertelde dat een ouderling hem op huisbezoek

eens had gevraagd: „hoe is het met uw persoonlijk geloof?“, waarop hij geantwoord had: „net wat u zegt, dat is persoonlijk“.

Dat verhaal bleef bij me hangen. Er zat wel een achtergrond bij, waaróm die vraag van de ouderling zo moeilijk viel, maar dat laat ik nu liggen. Het korte gesprek geeft het probleem kernachtig weer: de genoemde broeder heeft een stevige gereformeerde traditie achter zich. Geloof in God als iets dat heel belangrijk voor je is, maar waar je liever niet over praat. Omdat het privé is, kwetsbaar ook. Mag ik dit even *traditioneel gereformeerd* noemen: een echte geloofsovertuiging, waar de mond niet bepaald van overloopt. Het is ook wat *gênant* als een ander er wél vrijuit over praat. Ik heb het met die uitdrukking 'traditioneel gereformeerd' niet over de inhoud van de leer, maar over die merkwaardige combinatie van een vaste overtuiging en er weinig over spreken.

Traditioneel gereformeerd

Welnu, laat de generatie die nu tussen de 50 en de 60 is, zich eens eerlijk afvragen: in hoeverre hebben wij het geloof kunnen doorgeven aan de volgende generatie? Ik denk dat dit in twee groepen uiteen valt: de ene helft heeft afgehaakt, de andere helft is evangelisch geworden. Traditioneel gereformeerd is er niemand meer. Goed, dat is te grof gesteld. Met 'afgehaakt' bedoel ik natuurlijk óók degenen die wel lid blijven, maar ja... Het is in elk geval moeilijk om een beroep op hen te doen om ouderling te worden of zo. En met 'evangelisch geworden' bedoel ik óók degenen die wel degelijk Nederlands Gereformeerd blijven, maar persoonlijker zijn gaan geloven; die andere liederen willen; die zich zorgen maken of hun ouders wel echt geloven; die *bijtanken* in de evangelische wereld. Maar de combinatie van een overtuigd geloof en er niet over praten, die zie je toch steeds minder? Nu lijkt me de bereidheid om over andere kerkelijke vormen na te denken afhankelijk van de mate waarin je je dit dilemma realiseert. Het gaat er niet om, dat 'traditioneel gereformeerd' verkeerd zou zijn. Ik twijfel niet aan de echtheid ervan. Maar het is toch ook bepaald niet het model, dat zo uit de Bijbel komt. En dan mag er toch ruimte zijn voor andere accenten? Zeker wanneer je ziet, hoe we anders uit elkaar dreigen te groeien. Wat kan er dan praktisch veranderen? Het ligt voor de hand om eerst te denken aan de kerkdiensten en het zin-

gen van mooie lofliederen. Daar ben ik ook erg voor, maar je moet je wel realiseren dat dat de buitenkant nog maar is. Veel belangrijker is, dat we zelf leren te luisteren naar God en naar elkaar, en dat we leren te spreken tot God en tot elkaar. En ja, dat is toch eerst een zaak van gebed. Tijdens mijn bezinning stuitte ik ineens op een bijbelgedeelte, dat ik altijd verkeerd uitgelegd had. Namelijk over de situatie van de discipelen vóór de Pinksterdag. Ik had altijd uitgelegd: de discipelen zaten maar bij elkaar; het was de Geest die hun gesloten deuren opende. Maar wat een openbaring was het voor me, toen ik in Handelingen 1: 14 las: „Deze allen bleven een-

---

Traditioneel gereformeerd is er niemand meer

---

drachtig volharden in het gebed“. Wist ik dat vroeger niet? Natuurlijk wel, maar toch heb ik de discipelen vroeger te passief voorgesteld. Ze zaten maar niet wat bij elkaar, nee, ze waren eendrachtig en volhardend in het gebed. De Geest is uitgestort door Gods genade, maar op het volhardend gebed van de discipelen. Wat een krachten van God kunnen er vrij komen als wij dat vandaag nog doen! En als we ons in dat gebed en die volharding oefenen.

Aäron en Hur

We kennen in onze gemeenten zoiets vaak al: een gebedskring. En ik weet van mensen, die dáár de belangrijkste dingen van het geloof geleerd hebben. Daarnaast heb ik meer en meer zegen gezien op aparte cirkels van gebed voor één bepaalde nood: vier of vijf mensen die speciaal het gebed voor één persoon of gezin uitoefenen en die daarin volharden. Ik moet daarbij denken aan het gebed van Mozes tegen de Amalekieten: er waren twee broeders, Aäron en Hur, die de armen van Mozes ondersteunden omdat het gebed anders niet vol te houden was. Machtig, als we dat voor elkaar kunnen betekenen! Daarnaast denk ik aan de bijbelkringen. U merkte uit mijn verhaal, dat ik graag zou zien dat er in de kerkdienst meer ruimte zou komen voor concrete voorbede en concrete dankzegging. Er is immers méér dan een 40-jarig huwelijk en een gebroken been. Maar we vinden dat soms moeilijk in zo'n

grote groep. Wat een geschikte ruimte is een bijbelkring daar dan voor! Je bent dan immers samen in vertrouwde kring, bij het licht van Gods Woord. Is dat geen goede gelegenheid om zorg en zegen met elkaar te delen? Of die ruimte er is, dat hangt wel af van de manier waarop je de bijbelstudie doet. Soms lijkt het of het om een technische studie naar woordjes en feiten gaat. Waarbij kanttekeningen en boekjes over de tafels vliegen. Tegelijk weet ieder, hoe veel beter de avond verloopt als het lukt om bij het bijbelgedeelte te vragen: wat wil God *mij* hiermee zeggen? Wat leer ik over God, wat leer ik over mezelf, wat vind ik hierin om voor te danken of voor te bidden? Als vanzelf krijgt ieder dan de ruimte om de eigen vragen en zorgen, en de eigen vreugde en dankbaarheid, daarbij in te brengen. In zo'n sfeer kun je veel makkelijker de dingen van alle dag voor de troon van God brengen. En daar gaat het toch om.

Nog iets waar ik veel goeds van heb gezien: maaltijden, samen eten. Opnieuw wil ik de beschrijving van de eerste gemeenten niet als norm beschouwen, maar toch heb ik het daar wel van geleerd. Ik merk bij jongeren, ook bij jongeren die heel positief geloven, dat ze geen flauw benul hebben van wat de gemeenschap in de kerk zou kunnen betekenen. Individualisme, zegt u, en dat is ook zo. Nu kun je wel preken tegen het individualisme, maar we ademen het allemaal in en heus niet alleen de jongeren. Als je nu plaatsen kunt scheppen waar je gemeenschap kunt oefenen, dan doe je daar iets moois mee. Het sterkst is dat, wanneer je zo'n maaltijd combineert met of laat uitlopen op een bijbelstudie en gezamenlijk gebed. Wel, meer voorbeelden zouden te noemen zijn maar als gezegd: ik heb maar een beperkte ervaring. Wat ik wil zeggen is: laten we plaatsen scheppen, waar we kunnen oefenen in het samen leven voor Gods aangezicht. Waarbij we zorg en zegen met elkaar delen om ze samen bij God te brengen. Uit reacties op deze serie weet ik, dat het verlangen daarnaar in veel gemeenten speelt. Ik ben heel benieuwd naar ervaringen uit de praktijk van de kerken. Zou u mij daarover willen schrijven? Ik woon aan de Mecklenburgstraat 36, 3621 GP Breukelen. Kant en klare artikelen hoeven het niet te zijn.

Hindoeïsme

3. De Bhagavad Gita, het lied van de Heer

P.J. van Kampen, Ede

Na de Veda's en de Oeanishaden, waarover de vorige keer gerept werd, moeten we melding maken van twee lange en nog steeds razend populaire heldendichten: de Ramayana en Mahabharata.

Als de televisieserie van bijna honderd afleveringen van het Mahabharata op televisie wordt uitgezonden, blijft het volgens de berichten erg rustig op de doorgaans zo volle straten van India's miljoenensteden! Een deel van dit grote werk, het langste gedicht in de wereldliteratuur, is de zeer invloedrijke en geliefde Bhagavad Gita. 'Het Lied van de Heer', zoals men de titel vertalen kan. Het werk leert nadrukkelijk de opvatting van de reïncarnatie.

Het verhaal vertelt hoe twee legers zich voorbereiden op een slag en hoe de leider van een van de legers, vorst Arjoena, het heel moeilijk heeft bij de gedachte dat bloedverwanten in het andere kamp morgen zullen sterven. De god Visjnoe komt dan in mensengedaante op aarde: de wagenmenner Krisjna. Incognito neemt Visjnoe deel aan de veldslag en geeft z'n vriend Arjoena onderwijs over de "Werkelijkheid aller dingen".

De *Bhagavad Gita* wordt, samen met het veel grotere heldenepos waaruit het dus genomen is, door de meeste geleerden gedateerd tussen 300 voor en 300 na Chr. Het werk leert met nadruk het thema van de 'wedergeboorte' c.q. de reïncarnatie. Krisjna, die over 'goddelijk inzicht' in de werkelijkheid beschikt, leert een en andermaal dat mensen (en alle andere levensvormen) niet éénmaal leven, maar vele malen op aarde terugkomen, in steeds een ander lichaam. Daarin sluit het dus aan bij de leer van de Oepanishaden, die er in de tijd aan vooraf gaat.

Leren de Oepanishaden echter een onpersoonlijk godsbegrip, een soort bovenpersoonlijke 'Wereldorde', de Bhagavad Gita is een uiting van de

zgn.'Bhakti'-stroming, die verering van 'god', in dit geval Visjnoe/Krisjna, wil propagieren.

Getob

In de Bhagavad Gita wordt verteld hoe er strijd ontstaat onder de mensen en hoe de god Visjnoe, een 'menslievend' god, tot de aarde nederdaalt, om recht en gerechtigheid te herstellen. Dat doet Visjnoe geregeld, zij het niet zeer

---

leert ... het thema van de 'wedergeboorte' c.q. de reïncarnatie

---

frequent. Hij komt op aarde als de godheid Rama (zie het epos *de Ramayana*).

In zijn *avatar* (nederdaling) Krisjna komt Visjnoe tot mensen in de gedaante van de wagenmenner, een van de deelnemers aan de strijd. Arjoena gaat onder de gedachte gebukt dat morgen door zijn toedoen mensen zullen sterven. Krisjna wekt hem op om zijn taak naar behoren te vervullen en moedig te vechten.

Wederbelichaming als goddelijk onderwijs

Het is immers onmogelijk de onsterfelijke ziel ('het zijnde') van mensen te doden en dat is het enige dat uiteindelijk telt! De mensen die morgen gedood zullen worden komen weer in een volgende levenscyclus terug. Arjoena moet daarom zijn plicht doen. Een paar van Krisjna's uitspraken uit de Bhagavad Gita:

„De wijzen die de waarheid zien, erkennen dat het niet-zijnde niet blijft en het zijnde niet vergaat. Zij kwamen tot deze slotsom na onderzoek van het wezen van beide. Weet dat hetgeen waarvan het hele lichaam doordrongen is onvernietigbaar is. Niemand is in staat de onvergankelijke ziel te vernietigen.

Alleen het stoffelijke lichaam van het onvernietigbare, onmeetbare en eeuwig levende wezen is aan vernietiging onderhevig; daarom – vecht, o telg van Bharata.”

„Zoals iemand zijn oude, versleten kleren wegdoet en zich in nieuwe steekt, laat de ziel het oude, nutteloze lichaam achter en hult zich in een nieuw.” (Bhagavad Gita 2:22)

„Vele, vele geboorten hebben zowel jij als Ik beleefd. Ik kan Me ze allemaal herinneren, maar jij niet. Waar en wanneer ook maar de dienst van God in verval raakt, o telg van Bharata, en goddeloosheid de overhand neemt – daar en te dien tijde daal Ik Zelf neer. Om de toegewijden te bevrijden en de goddelozen te verdelen en om de beginselen der godsdienst te herstellen, verschijn Ik Zelf in tijdperk na tijdperk.”¹

(Bhagavad Gita. II:16-18,22; IV:5,7,8.)

Krisjna, die voor Arjoena niet meteen herkenbaar is als god in mensengedaante, geeft de vorst dus inzicht in de Uiteindelijke Werkelijkheid. Een van de diepste inzichten die hij onderricht, is de leer dat men steeds opnieuw geboren wordt. In dit leven, waarin een mens veel lijden doormaakt, moet hij de volstreekte vrede en 'onaangedaanheid' verkrijgen en bewaren. Hij moet daarom 'onthecht', van alle aardse bindingen los, door het leven gaan.

De gerespecteerde Hindoe-denker Acharya Vinoba Bhave spreekt over 'drie grote waarheden' in de Bhagavad Gita. Dat zijn „ten eerste, dat de geest niet sterven kan en ondeelbaar is. Ten tweede, dat het lichaam vergankelijk is. Ten derde, dat *svadharma* niet kan worden opzij gezet.”² ('Svadharma' is zoiets als je plicht in dit leven, zoals dat in je karma vastligt.)

Het diepste is nooit echt te doden

Bhave geeft commentaar op de tekst: „Zoals de mens oude kleren uittrekt en nieuwe aandoet, zo legt de ziel die van 't lichaam is losgekomen, oude lichamen terzijde om nieuwe aan te doen.” Krisjna's onderricht legt iets vast dat voor Hindoes van groot belang is. Hij zegt Arjoena dat het lichaam wel sterfelijk is maar de ziel niet! „Het onware is nooit; het Echte is nooit niet. De waarheid is door allen, die de waarheid kunnen zien, herkend.

In zijn schepping heengeweven is de Geest aan gene zijde van de vernietiging. Niemand kan een eind maken aan de Geest die eeuwig is. Want aan de tijd ontheven bewoont hij deze lichamen, hoewel deze lichamen op hun tijd een einde hebben; maar hij blijft onmeetbaar, onsterfelijk. Daarom, grote strijder, zet uw strijd voort. Als iemand denkt dat hij een ander doodt, en de ander denkt dat hij gedood wordt, kent geen van beiden de wegen der waarheid. Het Eeuwige in de mens kan niet doden; het Eeuwige in de mens kan niet sterven. Het wordt nooit geboren en het sterft nooit. Hij is in Eeuwigheid; hij is eeuwig. Noot-geboren en eeuwig, aan vervlogen tijden en aan toekomstige tijden ontheven, sterft hij niet, als het lichaam sterft. Als iemand zichzelf kent als nooit-geboren, eeuwig, nooit-veranderend, alle vernietiging voorbij, hoe kan die man een ander doden of zich door een ander laten doden?"²

Vinoba geeft als commentaar: „Men moet zich ook twee andere principes bewust te zijn: 'Ik ben niet dit sterfelijke lichaam; het lichaam is alleen maar de buitenste bedekking.' En: 'Ik ben die geest die niet sterft, die niet kan worden verdeeld, die alles doortrekt.' Kijk, dit lichaam verandert ieder ogenblik. Wie is niet opgenomen in de cyclus van kinderjaren, jeugd en ouderdom? De moderne wetenschap vertelt ons dat elke zeven jaar ons hele lichaam verandert, en dat zelfs geen druppel van ons oude bloed overblijft. Dit lichaam, dat ieder ogenblik verandert, is dat uw ware vorm? Waarom zegt u dat alleen wat met uw lichaam te maken heeft van u is? Waarom bent u zo ontroostbaar bij het sterven van het lichaam? De Heer vraagt: 'Mijn vriend, is de vernietiging van het lichaam echt reden tot verdriet?' ['De Heer' is hier uiteraard Krisjna.] Dit lichaam lijkt op iemands kleren. Als oude kleren verslijten, gaan we op zoek naar nieuwe kleren. Als een lichaam voor altijd aan de ziel vastzat, zou die ziel in een trieste situatie verkeren; hij zou niet meer groeien, zijn vreugde zou verdwijnen, en het licht van de kennis zou zwak worden. Daarom mag het afsterven van een lichaam geen reden tot smart zijn. Inderdaad, als de ziel kon sterven, zouden we veel reden tot smart hebben. Maar de geest is onvernietigbaar; het is een ononderbroken, altijd stromende rivier."²

In dat bekende boek gaat het steeds daarom over de noodzaak om niet uit

het lood geslagen te raken, je geestelijk evenwicht niet te verliezen bij de gedachte aan de naderende dood. Geen nood, er komen andere levens, zoals er ook al eerder levens zijn geweest. De opmerkingen van Krisjna zijn bedoeld om Arjoena te troosten. Volgens het boek hebben ze op Arjoena ook die uitwerking gehad. Hij neemt zijn 'svadharma' met moed op zich; hij is bereid om zijn bloedverwanten te doden, omdat ze dan toch weer in andere gedaante op aarde zullen terugkeren.

De twee wegen

Niettemin is dat nog niet alle onder-richt in de *Bhagavad Gita* betreffende de noodzaak om te worden wedergeboren. Ik citeer hiervoor nogmaals uit de *Gita*: „Hoor nu van een tijd van licht, wanneer Yogi's naar het eeuwige Leven gaan en hoor van een tijd van duisternis, wanneer zij naar dood op de aarde terugkeren. Als zij heengaan in de vlam, het licht, de dag, de heldere weken van de maan en de maanden van toenemend licht van de zon, dan gaan zij die Brahman kennen tot Brahman. Maar als zij in de rook, de nacht, de donkere weken van de maan heengaan of in de maanden waarin het licht van de zon afneemt, treden zij het licht van de maan binnen en keren ze naar de wereld van de dood terug. Dit zijn de twee paden die er eeuwig zijn: het pad van het licht en het pad der duisternis. Het ene leidt naar het land vanwaar men nooit terugkeert; het andere voert tot de smart terug." (VIII. 23-26)³

Het commentaar op deze passage, in een paragraaf van een hoofdstuk dat de titel draagt 'de dood is de grootste guru', luidt als volgt: „De mens verlaat deze wereld of via het Pad van licht, het Pad waarlangs geen terugkeer mogelijk is, of via het Pad van de nacht, dat hem uiteindelijk zal terugvoeren naar de menselijke geboorte, zegt de *Gita* (VIII,23-28). De hele uiteenzetting klinkt bijzonder mysterieus, alsof de mens het tijdstip van zijn dood zou kunnen kiezen." Het is echter een vergelijking, zegt het commentaar: „In de eerste helft van het jaar bevindt de zon zich op het noordelijke pad; het is de periode van licht. Nadat hij het zuidelijke pad heeft genomen, stapelen moessonwolken zich op boven India en na het regenseizoen worden de nachten langer en hangt de rook van de haardvuren boven de dorpen. Het is de periode van duisternis. De tijd van de wassende maan zijn de twee heldere weken; de maan neemt

af in de twee donkere weken. Dit alles betekent: sterf niet in de wolken van onwetendheid! Verknoei uw leven niet in de duisternis van ledigheid, maar benut uw dagen om uw geest door het vuur van toegewijd handelen te bevrijden van de rook van de gehechtheid, teneinde uw hart te openen voor het heldere licht van kennis. Als u zo leeft, zult u op uw laatste ogenblik in een staat van verlichting verkeren – u zult weten hoe u moet sterven. Het is uw leven dat bepaalt of u huilend of glimlachend heengaat."⁴

De volgende keer

De volgende keer moeten we proberen eens een paar zaken op een rij te zetten. Wat leren Hindoes? Waar kunnen Christenen met hen meegaan en waar verschillen we blijvend en fundamenteel van elkaar? Juist omdat het Hindoeïsme zo'n sterk toegenomen invloed hebben, ook in het Westen, lijkt het me nuttig om wat elementen van het Hindoeïsme nader te onderzoeken en dat te doen in het licht van de Bijbel. Want het gaat om belangrijke zaken die ons leven nu en in eeuwigheid raken.

Noten:

1. Geciteerd uit: A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupada. **De Bhagavad Gita zoals ze is**. Deel 1. The Bhaktivedanta Book Trust, Amsterdam; z.j., pp.79; 210-217.
  2. Acharya Vinoba Bhave. **Talks on the Gita**. Allen and Unwin. London, 1960; pp.25-28
  3. **The Bhagavad Gita**. II.15-21. vertaling en inleiding door Juan Mascaro. Penguin, Harmondsworth, 1962; pp.49,50
  4. Sylvia Arnold/Swami Jrishanand Saraswati. **De Bhagavad Gita in het dagelijks leven**. De Driehoek, Amsterdam, 1989; p.59.
- Zie ook mijn **Na het Laatste Uur. Geloof in Reïncarnatie en Christelijk Geloof**. Kok-Voorhoeve. Kampen. 1994. (Het restant van de voorraad wordt binnenkort opgeruimd.)

Terminale zorg nodig?

Curadomi helpt met thuiszorg vanuit een christelijke levensovertuiging.

Curadomi

Organisatie voor thuiszorg

Zorg met een visie.
Bel tijdens kantooruren (0318) 54 82 65
buiten kantooruren 0900-82 12340 (spoed)

Bijbelstudie over Romeinen 3: 25 en 26 (2 – slot)

(Een pastoraal gesprek met het geweten)

H. de Jong, Zeist

Gods gerechtigheid is niet hetzelfde als Gods genade. Vanuit dat uitgangspunt eindigde ds. De Jong zijn eerste artikel met de opmerking dat wij om des gewetens wil het beeld van 'betalen' om het verzoeningsgebeuren uit te leggen niet kunnen missen. Christus heeft met zijn bloed betaald voor onze zonden betaald.

Rechtvaardigheid

God heeft zó zijn rechtvaardigheid willen tonen, zegt Paulus (in Rom. 3: 25 en 26). Vóórdat Christus zijn offer bracht, vóórdat de prijs voor de vergeving betaald werd, bleef die rechtvaardigheid van de Here wat in de schaduw. God zei wel dat Hij rechtvaardig was, maar Hij dééd er nog niet naar. Adam mocht na zijn zonde blijven leven, hoewel gezegd was: „Ten dage dat ge daarvan eet, zult gij voorzeke sterfen” (Genesis 2: 17). De volken liet God op hun eigen wegen gaan en Hij liet zich, hoe verkeerd die eigen wegen ook waren, zelfs niet onbetuigd door wel te doen van de hemel (Handelingen 14: 16 en 17). God strafte wel, bijvoorbeeld Israël met de ballingschap, maar tegen het volk in Babel liet Hij zeggen: „Jullie hebben uit mijn hand dubbel ontvangen voor al je zonden” (Jesaja 40:2) en „Ik was maar een beetje vertoord, maar de volken hielpen mee ten kwade” (Zacharia 1:15). Met andere woorden: het was eigenlijk veel te erg wat jullie aan straf hebben ondervonden. Troostend hoor je God dat tegen Israël zeggen. Maar hoe kon zo gesproken worden als je toch profeten in de tijd vóór de ballingschap hoort fulmineren: „Verdelging is vastbesloten, overvloeiend van gerechtigheid” (Jesaja 10:22). Vloeiende straf wel zo van gerechtigheid over? Bereikte ze in de tijd vóór Christus wel haar maat? Of werd er in zulke termen als 'dubbel ontvangen' een

voorschot op iets anders genomen? Licht het betalend offer van Christus eraan ten grondslag? Kon van de straf alleen maar een opvoedkundig doel overblijven, omdat de straf als vergelding de Plaatsvervanger zou treffen?

Inderdaad, zegt de apostel hier, het was toen nog de tijd van Gods 'verdraagzaamheid', van het maar 'laten worden van de zonden', van er niet echt naar recht op ingaan. Daardoor kon de indruk ontstaan dat God met zijn eigen recht de hand lichtte. En nóg moet je zeggen dat zonder Christus en buiten Christus om de geschiedenis niet een duidelijke spiegel van Gods gerechtigheid is. Er gebeuren wel dingen die als straf van de wrekende gerechtigheid van God uitgelegd kunnen worden, maar bevredigen doet dat meestal niet. Ja, zeer in het algemeen kun je het wel zeggen, maar moeilijker is het dat op concrete gevallen toe te passen. Moest uitgerekend Zeeland met de watersnood gestraft worden? Moet uitgerekend Afrika voor straf met de ene ramp na de andere worden bezocht? Je kunt toch moeilijk volhouden dat in dit aardse bestel Gods gerechtigheid triomfeert. Als we Gods gerechtigheid uit het gebeuren zouden moeten opmaken, dan zouden we een eigenaardige, om niet te zeggen een willekeurige indruk van Hem krijgen. Het is dan ook met een zeker recht dat mensen, die naar niets anders dan de tv kijken, zeggen: Als er toch een God is, hoe kan Hij dat allemaal dan toelaten?

Christus

Maar nu heeft God in Christus zijn rechtvaardigheid getoond. Door Hem te straffen voor de zonden der wereld heeft Hij laten zien dat zonden Hem iets kunnen schelen, dat Hij niet onverschillig is voor wat wij mensen op aarde allemaal uitspoken. „Hem die geen zonde gekend heeft, heeft Hij voor ons tot zonde gemaakt...” (II Corintiërs 5:21). God verlost ons, maar niet goedkoop, niets verdoezelend, niets wegpratend, niets gladstrijkend. Hij heeft in Christus met de

zonde afgerekend. Dat is het woord: afgerekend. Juist dat geeft onze geplaagde consciënties vrede. „Sion zal door recht verlost worden”, zegt de profeet (Jesaja 1:27), „en wie uit Sion zich bekeren, door gerechtigheid”. En daarmee heeft God een weg ter verlossing bewandeld die de toets der gerechtigheid glansrijk kan doorstaan. U merkt wel, ik benadruk in deze bijbelstudie de gerechtigheid van God. Niet de genade, maar de gerechtigheid geef ik accent. De genadekant die er ook aan Gods gerechtigheid zit, laat ik zo meteen zien. Ik doe dat zo omdat de tekst me daarin voorgaat. Die heeft immers tot twee keer toe de woorden 'om zijn rechtvaardigheid te tonen'. Daar gaat het hier om. God toonde in het offer van Christus zijn gerechtigheid, zijn wrekende toorn. Daar sjoemel ik niet mee, liet Hij zien.

Maak ik mijn uitleg daardoor niet te somber? Ik heb al gezegd dat ik mij met deze bijbelstudie richt tot het sprekende geweten. Het sprekende geweten dat op de boodschap van de vergeving vraagt en doorvraagt. Ik weet wel dat het sprekende geweten in onze tijd een zeldzaamheid wordt. We leven immers in een tijd van het grote goedpraten. Voor alles is een excuus, voor elke misslag is een verklaring, voor elke fout een smoes, kortom, het is een sorry-cultuur. Wie zit er nu vandaag nog met zijn zonden? En wie vreest nog voor het rechtvaardige vonnis van God daarover? Wie heeft er voor Gods vraag? Maar nu heeft God één keer zijn hand door de wolken gestoken om te laten zien hoe Hij eigenlijk over de zonde denkt. Zodat we met een schok kunnen zeggen: Daar is Hij, de rechtvaardige God! Zo is Hij en zo zal straks zijn gramschap gaan over alle onrecht in de wereld! Inderdaad om te beven! Maar...laat het nu precies door dit gerechtigheidsbetoon zijn dat Hij ons verlost! Daar heb je die genadekant aan de gerechtigheid van God. Want Gods toorn doodde Christus, maar doodde Christus als zoenoffer. Zodat Gods gericht over Christus zijn vrij-

spraak over ons is. „Zodat Hij zelf rechtvaardig is, ook als Hij hem rechtvaardigt die uit het geloof in Jezus is”, zegt de tekst. Is dit somber? Helemaal niet! Het vragende geweten krijgt hier z'n antwoord. De vraag, nietwaar: Hoe kunt u mij de zonde om niet vergeven, Here God? Is dit wel echt? Word ik hier niet blij gemaakt met een dode mus? Kan ik hier wel op vertrouwen? En het antwoord: Ik heb de losprijs ontvangen, mijn kind; geloof me, je bent vrij!

Achterhaalde hulplijn

Niet elke keer dat de vergeving in de Schrift ter sprake komt, wordt van de prijs, die daarvoor betaald is, gerept. In het verhaal van de verloren zoon accepteert de vader zijn kind zonder voldoening te eisen. Ook in de

bekende tekst dat God de wereld alsoz liefgehad heeft, dat Hij zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een ieder die gelooft, in Hem het eeuwige leven zou hebben (Johannes 3:16), ontbreekt het. En er zijn er die daar de conclusie uit trekken dat het voldoende werk van Christus buiten de kern van de bijbelse boodschap zou vallen. Dat het een achterhaalde hulplijn van Paulus zou zijn. Maar dat is een treurige vergissing. U moet het zo zien dat het vanwege de gulheid van de Here is dat op de stroom van zijn liefde naar ons toe de grootste nadruk komt te liggen. Het licht van die liefde straalt in zulke teksten zo krachtig, dat het de prijs die ervoor betaald is overschijnt. Niet wegschijnt, maar overschijnt. Maar als dan het geweten zijn vragen gaat stellen, dan is daar de Schrift met haar duidelijke antwoord, zoals in onze tekst en in enkele andere meer.

Teksten waarin gezegd wordt dat wij op Golgota met gerechtigheidsopenbaring van God te maken hebben. En wel 'in de tegenwoordige tijd', zoals de tekst nog toevoegt. Dat wijst op het verschil met vroeger toen Gods gerechtigheid schuil ging achter zijn geduld en meegaandheid. Maar die verwijzing naar de tegenwoordige tijd wil ook zeggen dat het schitterende dat God voor ons gedaan heeft, niet heeft hoeven te wachten tot de tijd van het laatste oordeel. Dat die strenge en tegelijk heilbrengende gerechtigheid nu al zichtbaar is geworden in het kruis van Christus. En denk erom, dat hebben wij nodig, juist in de tegenwoordige tijd, in de tijd waarin zo vaak de vraag klinkt: Waar is God? Is Hij daarboven soms onverschillig voor het onrecht dat op aarde geschiedt? Nee, dat is Hij niet! Kijk naar Christus op wie de volheid van Gods toorn is neergekomen. Tóch recht op aarde!, kunnen we nu zeggen. Tóch weten wij hoe God over de zonde denkt. Dat Hij zich daar gruwelijk boos over maakt. En wat een verrassing dan dat die openbaring van zijn toorn tegelijk zijn genade aan het licht heeft doen komen. Want wat voor Christus het gericht was, is voor ons de vrijspraak. Zodat God rechtvaardig is ook als hij hem rechtvaardigt die uit het geloof in Jezus is. Daarom: Zijn wij uit het geloof in Jezus? Dat is nu de vraag waarop alles aankomt.

Boekbespreking

Simonis over bidden

Bisschop Simonis schreef bij gelegenheid van zijn 40-jarig priester-jubileum een boek over bidden, naar aanleiding van het Onze Vader. Dat is te zeggen, 'schreef', het is eigenlijk de weergave van gesprekken met hem. Misschien verklaart dat, waarom ik er geregeld bij moest denken aan de stijl die wij van prof. Jager kennen. Die kon schrijven zoals een ander spreekt: niet als een opgebouwd betoog, maar als een stem die bij je in de kamer zit.

Voorafgaand aan zijn bespreking van de verschillende bedenen vertelt de kardinaal ook over zijn eigen gebeds-praktijk. Hij benadrukt eerst, dat hij bepaald geen voorbeeldig bidder is, maar toch iets wil delen van wat voor hem belangrijk is geworden. „Bidden is een kwestie van: jezelf afsluiten voor allerlei dingen waar je normaal mee bezig bent en met open handen voor God verschijnen” (p. 16). Verder beschrijft hij dan, hoe belangrijk vaste gebeden en formulier-gebeden voor hem zijn. Geregeld het Onze Vader, geregeld ook wat hij noemt 'typisch katholieke gebeden', en bovendien heeft hij destijds als diaken beloofd om dagelijks het getijdengebed (brevier) te bidden. Dat is voor het grootste deel psalmgebed.

Deze nadruk intrigeert me. Wij kennen dat niet zo, ik ken dat niet zo. Bidden is voor mij vooral, dat ik allerlei concrete mensen en concrete noden bij God breng. Dat zou ik ook nooit willen missen, alleen al vanwege de concrete verhooringen die ik kreeg. Toch laat het me niet los: de gebeden van de Psalmen en de traditie. Het is toch ook te arm om alleen met een wensen-lijstje bij God te komen? Simonis schrijft over het vaste gebed: „Het bewaart me voor een te grote subjectiviteit. En ook: waar vind ik de woorden en gedachten? Er zijn al zoveel bidders vóór mij geweest. Bidders in wie Gods Geest heeft gebeden. Het is heilzaam je bij hen te voegen. Hun gebeden zijn uitgekristalliseerd en een hele traditie geworden. Ze geven je een veilig gevoel” (p. 24). Voor de goede orde: wat dat op zijn beurt weer aan risico's oplevert, bespreekt de auteur óók! Ik blijf erover nadenken. Het is overigens wel wat aandoenlijk, wat Simonis zegt over gebedsverhooring. „In filosofische zin is gebedsverhooring (of ook het smeekgebed) niet onproblematisch. Bidden om iets veronderstelt, dat wij de wil van God kunnen ombuigen” (p. 26). En dan kan eigenlijk niet, in filosofische zin dan. Wel, dat soort reserves zijn me echt vreemd, en volgens mij zijn ze ook vreemd aan de Bijbel. Gelukkig werken deze kronkels in de rest van het boek totaal niet door. Bij de bespreking van het Onze Vader zie ik een man met levens-ervaring, die intens nadenkt over de betekenis van Jezus' volmaakte gebed. Het is fijn om te lezen: de eenheid van het leven gebracht bij de eenheid van God.

N.a.v. Kardinaal A.J. Simonis, Op de adem van het leven. Gedachten over het Onze Vader. Kok, Kampen, 1997. 141 pag., f 34,90.

W. Smouter, Breukelen

Goede Vrijdag

Mijn God, mijn Lief, ontluisterd,
hoe hangt U daar, naakt uitgestrekt,
terwijl de wereld, goedgebekt,
haar hoon spuwt, ingefluisterd
door de slang.

Geen vaste grond onder de voet,
waar ik op afstand sta te kijken.
Ik vrees uw schande, pijn en bloed,
maar Heer, ik wil van U niet wijken.
Ik ben zo bang.

De zon die brandde in uw huid
slaat plots de handen voor haar heet gezicht.
De aarde siddert, braakt haar doden uit.
Daar aan dat ene lijf hangt heel het hels gewicht
van onze zonde.

De tempel scheurt haar kleed.
Het Leven sterft. De duivel lacht?
Uw laatste woord, die luide kreet:
'Het is volbracht!' is dat waarop de wereld wacht?
Uw dodelijke wonden?

Jeannette

Apart of sámen?

In gesprek over de plaats van de kinderen in de Gereformeerde kerkdienst

H. Algra, Den Helder

Het idee veroorzaakte veel beroering binnen de Gereformeerde kerken (vrijgemaakt). Een lange reeks van ingezonden bijdragen in het Nederlands Dagblad was het gevolg. De kinderen apart in Haarlem.... hoe was dát nu mogelijk?

In de Nederlands Gereformeerde kerken is het niet ongebruikelijk dat kinderen naar een kindernevendienst gaan, maar voor de Gereformeerde kerken (vrijgemaakt) was dit feit *nieuws*. De vele reacties die de start van een *kinderbijbelclub* in Haarlem opriep, leidden tot de organisatie van een landelijk congres over de plaats van kinderen tijdens de kerkdienst. Gezien de belangstelling (het congres was volgeboekt) een thema dat zeer de aandacht trekt. Want ook in de vrijgemaakt-Gereformeerde kerken groeien de vragen rond de geloofsopvoeding.

Plezierige herinneringen?

Het congres in Amersfoort vond plaats onder auspiciën van het Gereformeerd Vormings Instituut (GVI). Nadat er, onder begeleiding van Peter Snee, stevig gezongen was uit de E&R-bundel, zette dagvoorzitter Sjoerd Wijma de aanwezigen al direct aan het werk. „Vertel aan je achterbuurman een dierbare herinnering uit de kerkdiensten die je als kind mee hebt gemaakt.” Het viel me op dat dat geen gemakkelijke opgave is. De vraag is natuurlijk: hoe komt dat dan? Is het zo dat wie meegroeit binnen de christelijke gemeente weinig hoogtepunten meemaakt? Is het allemaal vanzelfsprekend? Of overheersen bijvoorbeeld in de kerkelijke geschiedenis de spanningen? Iemand zei in de pauze: „Ik kon niets bedenken. Ik ging best graag naar de kerk. Maar er gebeurde zoveel om heen dat niet leuk was. De kerkscheuring, een ruzie op school die in de kerk doorwerkte, spanningen voor mijn vader in de kerkenraad. En dan denk ik nu aan mijn eigen kinderen. Wat pikken die op? Dat we wéér van die felle discussies gaan voeren?”

Leren om niet te luisteren

De eerste spreker was drs. A.L.Th. de Bruijne, universitair docent ethiek aan de Theologische Universiteit van de Gereformeerde kerken (vrijgemaakt) in Kampen. De Bruijne neemt hier ook de colleges liturgiek waar. Vanuit het vak liturgiek ging hij in op de plaats van kinderen tijdens de kerkdienst. Ds. De Bruijne begon met een schets over de gang van zaken binnen de gemeente. De theorie (de kinderen horen er bij, dat hoort bij het Verbond) sluit niet aan bij de praktijk. „Let u er eens op hoe kinderen in de kerkdienst zitten! Een kind van 7 jaar vraagt na het gebed: 'was dat de preek?'” Een ander kind zit te tekenen, een puber zit onderuit en alles te doen, behalve te luisteren”. Later merkte iemand op: „In onze kerkdiensten leren kinderen vooral om *niet* te luisteren!” Met andere woorden: kinderen ervaren de kerkdienst niet als *hún* kerkdienst. Daarnaast zijn kinderen, aldus De Bruijne, heel gevoelig voor de signalen die ouders uitzenden. Een kind weet wat ik van de dienst vind, ook al heb ik er nooit iets over gezegd. Kinderen voelen vaak ook aan hoe ouders tegenover de predikant staan. Bovendien luisteren ouders vaak via de oren van hun kinderen. „Wat vind ik namens mijn kind van de dienst?” En wat merken kinderen op hun beurt daar weer van? We kunnen, aldus De Bruijne, niet ont-

kennen dat er een probleem ligt. Niet alleen wat betreft de dagelijkse praktijk, ook wat betreft de manier waarop we met deze discussies omgaan. „Vroeger deden we het niet, dus nu ook niet!” Of: “Zo is het bij de Synodalen ook begonnen!”. En: verloren lijkt het gesprek. Nee, zegt De Bruijne, deze discussie kunnen we niet meer ontlopen: we moeten ermee aan de slag! Daarbij kun je de goede dingen van anderen meenemen en van de gemaakte fouten leren.

Apart of sámen?

Waarom zijn die kindernevendiensten

Zo is het bij de Synodalen ook begonnen

ontstaan? Ds. De Bruijne: „De kindernevendienst ontstaat altijd als de preek domineert en te cognitief is” (teveel op het verstand gericht). De Gereformeerde kerkdienst is een leerdienst geworden, het aspect van het vieren lijkt op de achtergrond te zijn geraakt. Overigens: die ontwikkeling in de richting van kindernevendiensten is in de 'grote' kerken al weer achterhaald. Sinds het begin van de jaren '80 is daar een tegenbeweging aan de gang:

Onderweg naar de synagoge

Was het toeval, dat ik in de trein op weg naar het congres, een Joodse man ontmoette? Hij is onderweg naar de dichtstbijzijnde synagoge (in Amsterdam). Hij bezit een auto, maar op de Sabbat mag hij die niet gebruiken. Het treinkaartje werd een dag eerder gekocht. Aan deze Joodse man de vraag hoe tegenwoordig de positie van de kinderen in de synagoge is....

Uit zijn antwoorden het volgende: In principe doen kinderen al vanaf 3 jaar mee aan de 'godsdiensstof' oefening'. Dan al leren ze bepaalde teksten. Want het onderwijs heeft binnen de Joodse traditie een belangrijke plaats. Op iets oudere leeftijd worden de kinderen ingeschakeld bij bepaalde 'liturgische' handelingen, zoals het op de plaats zetten van de boekrollen. Er wordt niet van de kinderen verwacht dat ze steeds op hun plek zitten, ze kunnen ook rondlopen. Overigens zijn er op dit punt nogal wat verschillen binnen de Joodse gemeenten.

de kinderen horen er gewoon bij. Juist in de kerkdienst moet je kunnen laten zien en ervaren dat we er allemaal bij horen....

Verschillende argumenten

De Bruijne ging kort in op enkele overwegingen waarom men kiest voor een aparte benadering van de kinderen (bijv. Nehemia: „en allen die het konden begrijpen”). Er zijn, didactisch gezien, redenen waarom men de kinderen 'apart' zou kunnen houden. Je kunt dan beter inspelen op de behoeften van kinderen, de vertelling is op hun niveau ingesteld, de afstand tot de kinderen is klein. Je gebruikt dan vooral argumenten die in een leerdienst passen: bij het 'leren' vragen kinderen om aandacht op hun niveau. Maar het feit dat kinderen moeten ingroeien in de geloofsgemeenschap vraagt er juist om dat ze al jong meedoen met de rituelen. Dat geldt voor de hele kerkdienst, inclusief de preek. De kernvraag is: waar willen we naar toe? We willen de kinderen betrekken bij het Evangelie, daar is iedereen het over eens. Hoe je dat het beste kunt doen, is een kwestie van inzicht en fijngevoeligheid. Daarop zijn geen eenduidige antwoorden te geven. De Bruijne waarschuwde ervoor om de discussie niet te geladen te doen zijn, met massieve argumenten voor en tegen. „We moeten vanuit de christelijke vrijheid, op een ontspannen manier, zoeken naar wat we samen het beste vinden.”

We horen bij elkaar

Ds. de Bruijne kon zich indenken dat er gemeenten zijn waar men de kinderen (gedeeltelijk) apart benadert, maar die kant wil hij toch niet uit. Het apart houden is een gevolg van invulling van de kerkdienst die vrijwel uitsluitend gericht is op volwassenen. Die gerichtheid op één 'groep' uit de gemeente noemde De Bruijne een praktijk die is gebaseerd op een onbijbels mensbeeld. Als je Handelingen 2 leest, dan zie je dat de gemeente uit heel verschillende groepen bestaat. Maar daarom laat je de gemeente toch niet uit elkaar vallen? Juist in de kerkdienst train je elkaar omdat je bij elkaar hoort. Dat is de gemeenschap der heiligen. Maar als je die kant uit wilt, zal er ook veel moeten veranderen in de kerkdienst. De kerkdienst moet meer eredienst worden. De liturgie is bedoeld als de lof van God. Daarvoor heb je alle gemeenteleden nodig, dus ook de kinderen uit de gemeente.

Er is meer dan het gesproken woord

Onze kerkdiensten zijn vooral woorddiensten. Helaas blijkt dat van het gesproken woord maar een heel klein deel blijft hangen. Er is een onderzoek dat vermeldt dat als je iets alleen hoort, je dan vaak maar 10 tot 15% onthoudt, als je het hoort én ziet onthoud je 40% tot 50%. Waarom werken we in de kerkdiensten niet vaker *visu-*

In onze kerkdiensten leren de kinderen om niet te luisteren

eel, laten we niet vaker dingen zien? Wat doen we met ons gevoel, met het beeld dat we hebben bij een bepaalde geschiedenis? Waarom moeten we steeds stil zitten? (even later, tijdens het zingen van Psalm 134, ging er een aantal handen omhoog: „Heft nu uw handen naar omhoog”. Inderdaad: waarom zingen we dat wel en houden we onze armen gewoon 'beneden'?). Waarom vormen we niet af en toe een kring tijdens de kerkdienst?

Kinderen hebben ook gaven

Ds. De Bruijne ziet mogelijkheden in het gebruik maken van de gaven die kinderen hebben. Maar: dat is wat anders dan de kinderen in het centrum zetten, want dat is verwennen. Je kunt de kinderen op allerlei manieren inschakelen tijdens de dienst. Hoe kunnen ze meedoen? Je kunt hun gaven gebruiken en daarbij ook de gave van het gebaar, van de beweging gebruiken. Nog een aantal praktische voorbeelden: kinderen kunnen een lied zingen als de belijdende leden aan het Heilig Avondmaal aan gaan, ze kunnen tekeningen maken, ze kunnen collecteren, een schriftgedeelte lezen, ze kunnen vragen stellen, muziek maken, naar voren komen tijdens de doop, meezingen in beurtzang, ze kunnen kinderliederen zingen, ze kunnen een gedicht voordragen, ze kunnen de doopvont of de avondmaalstafel klaarmaken, ze kunnen meedoen in de gebeden. Ook de gemeenteleden kunnen hun gaven gebruiken ten dienste van de kinderen. Waarom zou de predikant alles in de dienst moeten doen? Als er gemeenteleden zijn die de gave hebben om iets uit te leggen aan de kinderen, dan mag je die gave gebruiken. En die gave hoeft dus niet alleen door middel van het gesproken woord geuit

te worden: God heeft ons ook andere gaven gegeven. Het gebruik maken van die gaven kan zelfs tijdens de preek (het *sandwichmodel*: predikant, gemeentelid, predikant).

Mag dat dan?

Er ligt een fors spanningsveld tussen het ideaal dat ds. De Bruijne schetste, en de dagelijkse praktijk binnen de Gereformeerde kerken (vrijgemaakt). Wie zou denken dat 'de vrijgemaakten' de Nederlands Gereformeerden op dit punt van de kerkelijke praktijk 'links inhalen' heeft het vooralsnog mis. Veel ideeën die ds. De Bruijne noemde zijn in onze kerken nauwelijks geaccepteerd. Maar de kerkelijke praktijk binnen de Gereformeerde kerken (vrijgemaakt) is niet anders. Tijdens de gesprekken in de pauzes en tijdens de workshops bleek dat er teleurstelling bestaat over de moeizame manier waarop het gesprek over deze veranderingen op gang komt. Men was blij met het optimistische betoog van ds. De Bruijne, maar de kerkelijke praktijk is weerbarstiger. Toch benadrukte de docent aan de Theologische Universiteit dat datgene wat hij naar voren bracht bijna allemaal ook ten uitvoer kan worden gebracht. „*Bijna alles wat ik nu noem, mag inmiddels binnen het kader van de liturgische afspraken in onze kerken!*” Een aantal praktische aspecten van deze visie komen inmiddels in de predikantenopleiding in Kampen aan de orde. Ds. De Bruijne benadrukte dat de kerkelijke liturgie niet los mag staan van de huisliturgie. Ook thuis mogen we uit de Bijbel lezen, de kinderen daarbij inschakelen, bidden en zingen met hoofd en hart en handen. Aan het eind van zijn lezing waarschuwde hij nogmaals tegen de ontwikkeling in de richting van een kindernevendienst. Samenvattend kwam zijn betoog op het volgende neer. Een liturgische vernieuwing is hard nodig. Maar als we nu op het spoor van de kindernevendiensten gaan zitten, remmen we die vernieuwing juist af. Misschien dat we af en toe, in een noodsituatie, zullen kiezen voor de kindernevendienst. Maar uiteindelijk moet het die kant niet uit. De kerkdienst zelf moet anders worden ingericht....

(wordt vervolgd)

Maartje maakt milieu

Niet alleen voor milieufreaks: Time to Turn

Vincenza la Porta

Milieu. Natuurlijk zijn we voor een goed milieu. Tenminste, dat zeggen we. We willen het er best even over hebben. Maar niet te lang, daar zijn van die milieufreaks voor. Of we zijn het onderwerp al zo beu, dat we snel roepen dat je zelf toch niets tegen al die vervuiling kunt doen. Een beter milieu begint bij jezelf? Ach, de wereld gaat kapot. Inclusief alles. Daar kan ik toch niets aan doen?

Martine Vonk (23 jaar) is leider van het project 'Time to Turn'. Dat is een milieuproject van de Evangelische Alliantie waarin anticiperen: Youth for Christ, TEAR fund, het Christelijk Studiecentrum ICS en EO-Ronduit. Het project heeft tot doel christenen en vooral jongeren vanaf 12 jaar zich vanuit de Bijbel te laten bezinnen over milieu, samen te bidden en in actie te komen. Want, zegt Martine: „Helaas is het zo dat juist veel christenen zich nauwelijks om het milieu bekommeren. Dat is echt jammer, want de aarde is van God. Wij hebben de aarde in bruikleen. En als je iets leent, zorg je daar toch goed voor? We kunnen niet maar doen wat we willen. De schepping doet mee aan het lofprijzen van God. Op het moment dat wij de schepping vernielen, zorgen we ervoor dat God minder geprezen wordt. Dat lijkt me zonde, in de letterlijke zin van het woord”.

In een hoek zijn een paar jongeren aan het darten. Aan een tafel wordt een gitaar gestemd. De koffie loopt net door. „Er staat hier niet eens een groen-afvalbak voor het koffiefilter.” „Kan die TL-lamp niet uit, het is hier licht zat!”. De ruim twintig jongeren van de hervormde jeugdvereniging 'Samen Horen' uit Goudriaan ontdekken steeds meer niet-milieuvriendelijke dingen tijdens hun bijeenkomsten: „Waar laten we die lege koekdoos? Die hoort toch in de papierbak? Maar is die hier dan wel?”. Elke vrijdagavond komt Maartje Lodder (16 jaar) bij 'Samen Horen'. „Wij

vonden het met z'n allen wel nodig om het eens over het milieu te gaan hebben. De eerste avond van Time to Turn beviel erg goed. Een apart startspel was heel leuk. Je moest raden hoeveel je dacht te kunnen besparen. Het verbaasde iedereen hoeveel bijvoorbeeld oud-papier inzamelen op de afvalberg scheelt. Dat maakte ons nieuwsgierig naar de rest van het Time to Turn-programma. Later merkte je dat het enthousiasme er een beetje van af was. De meesten hadden zoiets van: „We weten nu wel hoe we goed met het milieu om moeten gaan”. Maar dat betekent niet dat iedereen nu heel bewust leeft ofzo. Als je ergens moeite voor moet doen, is dat niet altijd leuk.”

Veel te ver

Maartje: „Bij mij thuis zijn we al aardig milieu-bewust. Ik krijg al een vreemd gevoel van binnen wanneer ik ergens groen-afval niet gescheiden kan weggoien. Vooral door de bijbelstudies uit het Time to Turn-materiaal ben ik er meer van overtuigd geraakt, dat de aarde echt van God is. Het is onze taak daarvoor te zorgen en niet de boel te laten verwaarlozen. Daar zijn we eigenlijk al veel te ver mee gegaan. Sinds de avonden van Time to Turn, met veel praktische tips, valt het me meer op als de tv op standby staat of er te veel lampen aanstaan. Ook vraag ik niet meer direct als het

regent: „Pa, breng jij me even weg?” maar ga ik fietsen. Dat scheelt mooi twee autorities!”

Groepen gezocht

Na een proefjaar waarin onder andere de groep van Maartje meedeed, is het materiaal van Time to Turn vanaf november beschikbaar. Time to Turn is hard op zoek naar groepen jongeren, studenten en volwassenen (uit bijvoorbeeld allerlei kerken, gemeenten of studentenverenigingen) die aan de slag willen met het materiaal. Er is een tiener- en een jongerenwerkboek (12-18 en 18 jaar en ouder). Je kunt als groep in totaal vijf avonden houden aan de hand van het werkboek. Ook is het voor de 18+-groepen mogelijk metingen bij te houden waarop besparingen zijn af te lezen. De officiële start van Time to Turn is de startzondag van de wereldwijde Week van Gebed van de Evangelische Alliantie (11 januari 1998). Het thema hiervan is 'Denk aan het licht'. Time to Turn heeft een pakket voor een themadienst beschikbaar. Meer informatie over meedoen met Time to Turn of het aanvragen van materiaal (inclusief video en spel) voor een informatieavond, kun je aanvragen bij Evangelische Alliantie, Martine Vonk: 0343-513693.

Discipelen tussen dood en opstanding

Dit is nog niet het wonderlijkst:
dat Hij werd vermoord,
ondanks zijn woorden,
ondanks zijn wonderen,
dood.

Dit is het vreemde:
dat wij nog leven,
leeg en alleen,
van alle hopen ver,
verslagen.

Stil.
Hier past zwijgen,
niemand iets wijs maken,
vooral niet ons zelf,
geen dromen die angst verdrijven,
geen pillen tegen de pijn,
stil, wachten,

tot het graf zijn mond open doet,
tot de Gestorvene ons opwekt,
tot de Meester mijn naam noemt.

Jeannette

Pasen is paaseieren zoeken

H. Algra, Den Helder

In 'Opbouw' 1994/8 werd over een wijze les van een moslim geschreven. Deze islamitische man vertelde dat hij blij was op een christelijke school te hebben gezeten. Hij wist tenminste nog wat Pasen betekende.

Diezelfde moslim vertelde dat veel Nederlandse jongeren tegenwoordig de betekenis van Pasen niet meer kennen. „Hoe kunnen ze het ook weten? Ze hebben er toch nooit meer iets over gehoord?”

In de trein, op de terugreis, vangt de schrijver van de genoemde bijdrage een gesprek op tussen jongeren. „Wat betekent Pasen eigenlijk?” „Dat is het begin van de lente.” „Nee, dat heeft

met de geboorte van Jezus te maken.”

In *De Volkskrant* verscheen onlangs een bijdrage onder de titel: „Pasen: dat is paaseieren zoeken.” Eén van de jongeren die aan het woord komt vertelt dat ze op school over allerlei godsdiensten les heeft gehad, *behalve* over het christelijk geloof. Dat vindt ze jammer, want je komt het christelijk geloof in de Nederlandse samenleving toch nog wel tegen. Maar als je er niets over hoort, dan is het dus ook niet zo vreemd dat jongeren helemaal niet meer weten wat Pasen betekent.

Je geloof serieus nemen

Het geeft te denken als moslims de Nederlandse overheid verwijten dat het geloof geen inhoud meer heeft.

Men ziet de Nederlandse overheid als een christelijke overheid. Hoe kan het dan dat de mensen in Nederland zich zo 'gedragen'? Hoe kan er in een christelijk land zoveel rommel op de televisie komen?

Het geeft zeker te denken als een moslim aan Nederlandse jongeren uit moet leggen wat Pasen betekent. Ds. H.P. Brandsma (CGK), die jarenlang onder moslims gewerkt heeft, benadrukt steeds weer dat de beste vorm van getuigenis is: als christenen je eigen geloof serieus nemen. Zo geef je uitwassen als moslim-fundamentalisme ook minder kans. Geen water in de wijn, maar juist duidelijk laten zien en weten waar je voor staat. Dáár heeft, aldus Ds. Brandsma, een moslim respect voor.

Snippers uit Afrika

Persoonlijke verantwoording

Even wat adem scheppend na de loodzware problemen van vorige *Snippers* geef ik vandaag antwoord op een vraag die ons herhaaldelijk gesteld is de laatste jaren, namelijk: waarom zijn jullie na je emeritaat niet naar Nederland teruggekeerd? Gezien mijn laatste sombere verhaaltjes zou die vraag nu weer gesteld kunnen worden. En gaan er de laatste tijd niet heel wat Nederlanders naar hun geboorteland terug? Waarom jullie niet?

Ik zou de geriefelijkheidsredenen eerst kunnen noemen: het klimaat (oh, die ellendige druifweken in Nederland aan het eind e van het jaar zonder ooit een zon te zien), de leefruimte (we kunnen hier een groter huis bewonen met een majesteitlijke tuin), de betrekkelijke dorpsrust (tegenover de alomtegenwoordige lawaaiige verkeersonrust in Nederland). Er zijn familieredenen dat namelijk al onze kinderen met aanhang en kleinkinderen (nog) in Afrika wonen. Maar er zijn diepere redenen te noe-

men die wat moeilijker voor de dag komen maar mij toch zwaar wegen. Jarenlang was ik als *blanke* deel van een samenleving die tegen zwarten discrimineerde. Ik kon reizen en wonen waar ik wilde terwijl anderen hier geboren, dat recht niet eens hadden. Voor mijn kinderen was er goed en goedkoop onderwijs, wat er voor de kinderen van mijn zwarte broeders in veel mindere mate was. Dat andere blanken mij soms nauwelijk accepteerden omdat ik toch maar „*mijn tijd verknoeide met zwarten*” (zoals een Engelse boer het uitdrukte) doet er niets aan af dat ik deel was van een groep mensen die voorrechten had boven anderen. Het verleden blijft mij ook als *Christen* achtervolgen. Als Christenen leiden we ons te makkelijk onder narcose brengen om niet of onvoldoende de pijn te voelen de ander aangedaan. Ik heb het apartheidsbeleid zoals uitgevoerd weliswaar nooit voro mijn rekening genomen, maar als *blanke* en als *Christen* behoorde ik tot een groep die dat beleid gestreng in de praktijk bracht. Nu zijn de rollen omgedraaid. In het nieuwe Zuid-Afrika is een duidelijke wat *affirmative action* wordt. Maar het houdt niet bij de staatsdienst op. Ook het bedrijfsleven wordt door wetgeving gedwongen om op basis van ras volgens vastgelegde percentages aanstellingen en bevorderingen uit te voeren.

In mijn familie- en kennissenkringetje vinden soms hevige debatten plaats. Vooral daar waar een verdiende promotie of de kans op ene baan verkeken is omdat je huidskleur toevallig de verkeerde is. Voor jonge mensen doet dat zeer; zij zien geen toekomst meer hier en zeggen steeds weer: dat apartheidsbeleid was iets van het vorige geslacht. En zij praten over emigreren! Mijn reactie is dan: dankzij onrecht heb je intussen een goede opleiding gehad, draag dan nu ook jouw deel. En breng je de wanbalans van de geschiedenis weer in evenwicht. Zeg maar dat wanneer de stand in een wedstrijd op 1-1 is gekomen, je samen weer verder kunt. Een Christen is geen opportunist die de wereld rondreist op zoek naar de best belegde boterham. Voorlopig is mijn bijdrage aan het nieuwe Zuid-Afrika er als Christen te zijn. Want ieder die vertrekt maakt het voor de achterblijvers weer iets moeilijker. Statistisch maakt mijn vertrek als *blanke* weer een paar zwarten uit de overgrote onderlaag van de bevolking brodeloos. Wie weet of mijn blijven niet tot gevolg kan hebben dat wij samen in vrede de wedstrijd kunnen uitspelen!

J. Vonkeman,
Richmond, Zuid-Afrika

De ter dood veroordeelde

Jeannette Westerkamp, Houten

Er was eens een moordenaar die gehangen zou worden. Hij was er klaar voor. Ongelofelijk wat die man verwerkt had in de veertig dagen tussen zijn veroordeling en de terechtstelling! Aanvankelijk had hij zich helemaal niet schuldig gevoeld. Eerst had hij zichzelf en ieder die het horen wilde verteld dat de man die hij vermoord had zijn verdiende loon had gekregen. Vervolgens had hij zijn ongelukkige jeugd en later de maatschappij de schuld gegeven.

Maar, zo met de dood voor ogen, was er iets met hem gebeurd. Op een morgen schreef hij een lange brief, die gepubliceerd werd in veel kranten (want een ter dood veroordeelde spreekt tot de verbeelding) met daarin een schuldbekenenis. Ja, hij was schuldig, dat zag hij nu zelf ook in en niet alleen vanwege die ene moord. Die moord was het gevolg geweest van een heel leven verkeerde gedachten, verkeerde keuzes, verkeerde daden. Toen de moordenaar dat toe had gegeven, ging hij nadenken over de dood, zijn eigen, zijn verdiende dood en ook daarmee kwam hij in het reine. Zo werd hij een bijzonder man, want wie is er klaar met zijn schuld en met zijn dood? Op verzoek van velen begon hij te schrijven, koortsachtig te schrijven, want veel tijd was er niet. Zijn hele verhaal van schuld en dood zette hij om in woorden en daarmee kreeg zijn lege leven ook nog zin voor anderen. Dat was een mooi gevoel. De avond voor zijn terechtstelling zette hij de laatste puntjes op de i en kroop in zijn gevangenis-bed. Bijna vrolijk bedacht hij dat het nu bijna allemaal voorbij was en zo viel hij in slaap. Toen hij de volgende morgen wakker werd, stond de zon al hoog aan de hemel. Dat was heel vreemd. Niet alleen dat de veroordeelde zo goed kon slapen, maar ook dat het al zo laat was, want de terechtstelling was voor die ochtend vroeg gepland. De moordenaar snapte niet wat er aan de hand was. Hij kwam daar pas achter toen twee mensen van de schoonmaakkploeg met emmers en bezems zijn cel instapten en er gillend weer uit stormden. Ze hadden de man er niet ver-

wacht, want die morgen was hij gehangen en begraven. Niemand die er iets van begreep. De afgesproken morgen was de moordenaar uit zijn cel gehaald en terechtgesteld. Hoe was het nu mogelijk dat hij nog steeds in zijn cel zat? Het liefst wilde men dat de man zou maken dat hij wegwam, stiekempjes, naar buiten en wegwezen. Dat vertelden ze hem ook. „Ga nu maar.” Maar de moordenaar wilde niet. Ze gaven hem geld en een adresje om heen te gaan. Maar de moordenaar weigerde. Hij wilde dood. Wie was hij anders dan een ter dood veroordeelde, die klaar was met zijn schuld en zijn dood? Hij was klaar om te sterven, niet om te leven.

Uiteindelijk werd hij achter in een geblindeerd busje gegooid en daar na ettelijke uren rijden, uitgezet in een bos. „Aan de rand van dit bos is een psychiatrische kliniek, die kant uit”, wees één van zijn ontvoerders. De deuren klaptten dicht, de bus reed weg en de moordenaar stond alleen, in het bos. Het was hem vreemd te moede. Alle vrede van de laatste dagen was verdwenen. De bomen leken als stille getuigen op hem neer te kijken, sprakeloos bij dit tafereel. „Ik zal me aan jullie ophangen”, riep de moordenaar, maar toen hij dat gesproken had merkte hij dat zelfs zijn verlangen naar de dood omgeslagen was in angst. Angst voor leven en dood beide.

De moordenaar begon te lopen in de richting die hem gewezen was. Richting kliniek. In gedachten zag hij een groot somber gebouw voor zich vol van zuchtende mensen. Zoiets als de hem vertrouwde gevangenis.

Het hele gedoe had een groot deel van de dag in beslag genomen en de schaduwen werden langer. Het begon te schemeren. De moordenaar ging allengs langzamer lopen. Het bos was vol zachte geluiden: een vogel, iets dat door de afgevalen bladeren ritselde, een tak die brak en op de grond plofte. Alles was beweging, alles was zuchten en ritselen en toch was er geen levend wezen te bekennen. „Het is wreed”, riep de moordenaar tegen het bos. „De doodstraf is hierbij vergeleken niets. Ik loop hier als een levende dode, als een dode levende.” Die zin deed hem veel goed. Het was een mooie zin. Je kon merken dat hij zich had geoefend in het formuleren. „Eigenlijk zou ik moeten kiezen”, mompelde hij in zichzelf. „Ben ik nu een dode in het rijk der levenden?

Of is het juist andersom?” En die vraag gaf genoeg zin aan zijn leven om zijn benen in beweging te houden.

Ineens bevond de moordenaar zich op een open plek. Het was er wonderlijk licht, wit licht. De maan was vol. De man stond stil en keek. Aan de rand van de open plek stond een hek. Het was tijd voor een keuze. Hij had gedacht dat alle kiezen en alle daarmee verbonden risico's waren afgelopen. De paniek kwam terug. „O God,” riep de moordenaar, „is dit een wonder? Is dit een verplicht wonder?”

Onmiddellijk schoot het verhaal van Lazarus in zijn gedachten. „Wat een rotstreek!”, schreeuwde hij erachter aan. „Zo'n man uit zijn graf roepen om te laten zien dat je God bent. Iemand twee keer laten sterven!”

Even was het stil in het witte licht, toen verscheen een gestalte en de gestalte sprak: „Hé daar, wie is daar?” De moordenaar stond als aan de grond genageld. In zijn binnenste woedde een verbeterd gevecht. De misdadiger, die vluchten wilde, weg van de dood, de veroordeelde die sterven wilde en beide hadden ze niet gekregen waarvoor ze gewerkt hadden. De moordenaar stond bewegingloos, maar de gestalte kwam dichterbij. Het maanlicht glansde om hem heen. Toen de moordenaar kon zien dat hij met een jonge man te doen had, bleef de man staan om hem onderzoekend aan te kijken. „Je bent niet van 'binnen', hè?”, vroeg hij na een tijdje. De moordenaar schudde zijn hoofd. „Ik werk hier”, zei de man. „In de kliniek. Kom je voor de kliniek?” De moordenaar schudde zijn hoofd en voelde weer leven in hem komen, leven in de vorm van woede. „Nee,” zei hij luid, „ik ben niet gek en niet ziek. Dank u. Loopt u hier te surveilleren?” „Nee,” antwoordde de man prompt, „te mediteren.” Hij hief een klein bijbeltje op dat hij in zijn hand hield.

„Wat las u?”, vroeg de moordenaar. „Over vrede en recht? Over sterven en opstaan?” Het klonk niet zo sarcastisch als hij het had willen laten klinken. De man kwam nog een stapje dichterbij. „Ja,” zei hij, „om u de waarheid te zeggen: ik ben wel blij om iemand tegen te komen. Het was zo mooi buiten, zo sereen, ik dacht: dat zal me vrede geven, maar eerlijk gezegd: ik had de zenuwen.” De man wachtte. „O?”, zei de moordenaar en begon zich iets minder wanhopig te voelen, minder

eenzaam in ieder geval. De man vatte het als een aanmoediging op. „Ik las het verhaal van Lazarus zei hij. Jezus roept hem uit het graf. Ken je dat verhaal?“ De moordenaar knikte. Hij voelde zich vreemd warm worden. „Er viel me wat op“, ging de man verder. „Stel je voor: zo'n hele menigte bij het graf, huilen en dan komt Jezus en Hij wil dat die steen ervoor weg gaat. "Het stinkt," zeggen de mensen, "de dode ligt er al drie dagen." Maar Hij krijgt zijn zin, de steen gaat weg en dan komt die dode naar buiten. Kun jij je voorstellen wat er door je heen gaat als je dat ziet? Zo'n ingezwachtelde dode?“ De man hield zijn adem even in, het hele bos leek zijn adem in te houden. „En toen,“ ging de man met het bijbeltje verder, „toen vroeg Jezus de omstanders de doeken van die dode af te halen. Kun je je dat voorstellen? Die dode, als een mummie ingepakt, is naar buiten gehipt. Wie denk je dat het lef heeft gehad die doeken los te maken? Drie dagen! Ze zeiden dat het stonk!“ De vraag bleef een ogenblik hangen, roerloos in het licht van de maan. „Jij?“, vroeg de moordenaar hees. „Zou jij het hebben gedaan?“ De beide mannen keken elkaar aan. „Alsjeblieft“, zei de moordenaar toen smekend. „Hoe denk je dat het voelt om geblinddoekt een graf uit te hippen?“ „Wie ben je?“, vroeg de man en zijn stem was ook anders. „Lazarus“, zei de moordenaar en hij wist dat de moordenaar werkelijk dood was en voorgoed begraven.

Kruimels van de tafel

Ruggensteun

Is het uitzien naar de komst van Christus en naar het herstel van het leven geen puur eigenbelang? Komt het niet voort uit egoïsme? Als er mensen zijn die ernaar uitzien alleen maar omdat er dan een eind komt aan hun ellendige situatie, vinden ze de bijbel niet aan hun kant. Als het verlangen naar Christus zelf niet meespeelt, is er iets niet in de haak. Maar anderzijds is het natuurlijk onzin, dat iemand die leeft voor Christus en in ellendige omstandigheden verkeert, niet zou mogen verlangen naar een verbetering van zijn situatie. Tijdens de Duitse bezetting verlangde iedereen naar de bevrijding. Ik heb veel gehoord en gelezen over die tijd, maar ben nog nergens de opmerking tegengekomen: dat was fout van het Nederlandse volk, want dat was egoïstisch. En dat zullen we ook wel nooit te horen

krijgen, want iedereen weet dat een dergelijke bewering onzin zou zijn. Natuurlijk mag een volk dat verdrukt wordt, verlangen naar het moment van de bevrijding. Natuurlijk mag je daarnaar uitzien. Het zou wat moois zijn als dat niet mocht!

We leven nog steeds in bezet gebied. Overall in deze wereld wapperen de vlaggen van de satan en dreunen de laarzen van zijn legers. Precies zoals tijdens de Duitse bezetting ons regeringscentrum in Londen was en iedereen uitzag naar de dag waarop koningin en regering naar ons land zouden terugkeren, zo is ons regeringscentrum in de hemel en zien wij uit naar de dag waarop onze koning, Jezus Christus, op aarde zal terugkeren en we bevrijd zullen worden. Zouden we daarnaar niet mogen uitzien? Natuurlijk wel. Jezus zelf heeft daar op gezinspeeld, toen Hij tegen zijn discipelen zei: als jullie al die verschrikkelijke dingen zien gebeuren, heft dan jullie hoofden omhoog, want dan is jullie verlossing dichtbij. Dat deden we in bezet gebied ook toen de invasie in Normandië begon. Toen ging er een schok door ons heen, een golf van verwachting. Want nu kwam de bevrijding dichtbij. We waren er nog niet, want de vijand kon nog lelijk huishouden. Hij kon nog velen mishandelen en doden in de concentratiekampen. Er zou nog een hongerwinter komen. Maar het was wel degelijk een troost dat de bevrijding dichtbij kwam. Dat was een enorme steun in de rug, voor iedereen: voor de mensen in de kampen en gevangenen en voor hen die uitgehongerd raakten, maar ook voor hen die zonder al te grote kleerscheuren erdoorheen gerold waren. Zo mag ook de komst van Christus een troost zijn voor ons allemaal, een steun in de rug voor hen wier leven verminkt en geschonden is en ook voor hen die zelf nog weinig te incasseren kregen. Troost hebben we nodig. Want er is nogal wat verkeerd in bezet gebied. Avond aan avond verschijnen de beelden van alle mogelijke verschrikkingen op de tv. En dan is er ook nog al het leed dat niet in de kranten of op de tv komt. Leed in ziekenhuizen, inrichtingen en gezinnen. De vijand houdt nog op een verschrikkelijke manier huis. Is het egoïsme als je ten overstaan van al deze dingen uitziet naar de komst van Christus? Geen sprake van. Het mag ons moed geven. De boze vijand wordt verslagen. De bevrijding komt. Dat mag voor ons een troost en ruggeleuning zijn om er de bezettingstijd mee door te komen.

M.R. van den Berg, Assen

Terloops

Niet vergeten!

Er zullen weinig ouderen zijn, die nooit meer terugdenken aan de tijd van de Vrijmaking (al weer meer dan 50 jaren geleden) en de tijd van de kerkelijke breuk in de zestiger jaren (ook al weer ongeveer 30 jaren geleden). Jongeren luisteren met verbazing, als je er over praat. Ging het zó toe onder gelovige mensen? Als ik het met 'synodaal-gereformeerde' vrienden heb over de Vrijmaking weten ze er geen raad mee. Ze voelen zich schuldig, maar kunnen er ook niets meer aan veranderen. En als ik eens 'vrijgemaakte' mensen spreek, dan gaat het vaak precies zo. Maar intussen blijven de breuken bestaan en aangedaan onrecht wordt niet hersteld. Aan deze dingen moest ik weer eens denken, toen ik een maand geleden hoorde, dat in 's-Hertogenbosch was overleden Aaldert van Dalen, oud 77 jaar. Hij was al jaren ernstig ziek, maar stierf toch nog onverwacht. Aaldert was 30 jaar geleden lid van de gereformeerde kerk (vrijgemaakt) in Den Bosch. Hij leefde mee wat er in de kerk gaande was, niet alleen plaatselijk, maar ook landelijk. Via het kerkverband voelde hij zich betrokken bij o.a. de gang van zaken van het buitenverband-stellen van kerken en alles wat er op volgde. Zijn vader schreef in 1946 een brochure over 'Schriftuurlijke beginselen van kerkrecht' en bij die beginse-len wilde hij blijven. Van het kerkrechtelijk gescharrel wilde hij niets weten. Hij had daar een scherp oordeel over. Hij wilde een vriend en metgezel zijn en blijven van allen, die Gods naam ootmoedig vrezen (Ps. 119:32, oude berijming). En toen op een voorlichtingsvergadering in Den Bosch duidelijk werd gezegd, dat iedereen die bezwaard was over de gang van zaken maar moest gaan, ging hij. Hij werd met zijn gezin lid van de christelijk gereformeerde kerk en heeft daar fijne jaren meegemaakt. Maar vergeten kon hij moeilijk, niet alleen wat hem zelf was aangedaan, maar vooral ook wat er landelijk anderen werd aangedaan. Op de rouwkaart staan de woorden „Ik vertrouw op U, HERE. Gij zijt mijn God, mijn tijden zijn in Uw hand.“ (Psalm 31:15, 16) In de dienst, voorafgaande aan de begrafenis, sprak Ds. W. Steenbergen hierover. Ik citeer: „Mijn tijden, in uw handen. En zo heeft Aaldert van Dalen het willen leren en beleven. Hij heeft deze woorden nagezegd, als een uiting van zijn gehoorzaamheid en van zijn vertrouwen. Gehoorzaamheid: het zijn en blijven mijn tijden, ik blijf er verantwoordelijk voor hoe ik ze uitstippel en er invulling aan probeer te geven.“ Onze tijden in Gods hand. Dat waren ze ook dertig jaar geleden. Gelukkig. De mensen, die toen 'voorop' liepen zijn nu ouderen. De één na de ander sterft. We mogen ze niet vergeten. God doet het ook niet!

P.C. van Wijk, Zaltbommel

Jaar met de Bijbel

Een jaar lang de Bijbel centraal

Drs. J. Baronner, Oegstgeest

Dit najaar begint het Jaar met de Bijbel. Op 13 september is de landelijke startdag in de Domkerk in Utrecht. Vervolgens moet tot augustus 1999 de Bijbel centraal staan in de Nederlandse samenleving. Waarom? Omdat de Bijbel in onze geseculariseerde samenleving voor velen een onbekend boek is geworden. Kerken, geloofsgemeenschappen en bijbelorganisaties willen daar in het Jaar met de Bijbel gezamenlijk verandering in brengen.

Het Jaar met de Bijbel is een initiatief van de Raad voor Contact en Overleg betreffende de Bijbel (RCOB). De RCOB is een overlegorgaan van veertien kerken en geloofsgemeenschappen en vier bijbelorganisaties. Participanten zijn onder meer de Nederlandse Hervormde Kerk, de Gereformeerde Kerken in Nederland, de Rooms Katholieke Kerk, de Broederschap van Pinkstergemeenten, Youth for Christ en het Nederlands Bijbelgenootschap. De Nederlands Gereformeerde Kerken en de Evangelische Alliantie zijn als waarnemer in de RCOB vertegenwoordigd. Al deze organen staan achter de organisatie van het Jaar met de Bijbel; het project heeft daarmee een breed draagvlak. De RCOB heeft voor de organisatie van het bijbeljaar een stichting in het leven geroepen met een projectbureau voor de praktisch-uitvoerende taken.

Waarom een Jaar met de Bijbel?

Is dat nou nodig, zo'n jaar? De Bijbel staat toch overal en altijd centraal? Voor *Opbouw*-lezers is dat wellicht zo. Toch dreigt de Bijbel door de toeneemende secularisatie voor steeds meer mensen in de Nederlandse samenleving een gesloten boek te worden. De projectorganisatie wil onder het motto 'De Bijbel, wat een boek!' het belang van de Bijbel benadrukken vanuit diverse invalshoeken: de Bijbel als fundament van de Joodse en de Christelijke geloofstraditie, de Bijbel als bron

van onze cultuur, de Bijbel als basis van onze normen en waarden. De Stichting heeft twee hoofddoelstellingen voor het bijbeljaar geformuleerd:

1. De Bijbel in de Nederlandse samenleving onder de aandacht brengen en zo veel mogelijk de relevantie van de Bijbel verduidelijken.
2. Het lezen van de Bijbel stimuleren en ondersteunen.

Activiteiten: landelijk en lokaal

Inmiddels zijn de voorbereidingen voor het bijbeljaar in volle gang. De projectorganisatie geeft regelmatig een informatiekraantje uit, *Papyrus*, met achtergrondinformatie en allerlei praktische suggesties. Het landelijke programma wordt door het projectbureau verzorgd en laat nu al een gevarieerd aanbod zien: een aantal reizende tentoonstellingen, een nationale bijbelestafette waarbij de bijbel in openbare ruimten wordt voorgelezen, een bijbelkijkroute, een opstelwedstrijd, reizen in de voetstapen van Paulus en een wedstrijd waarbij (op schaal) een nieuwe ark van Noach moet worden gebouwd.

Voor de lokale aanpak worden vrijwilligers gezocht, die in hun woonplaats stuurgroepen gaan vormen en van daaruit opereren. De vrijwilligers worden door het projectbureau ondersteund. In het tweede nummer van *Papyrus* (februari 1998) staan maar liefst 33 voorstellen om plaatselijk mee aan de slag te gaan. Voorbeelden zijn: een bijbelse maaltijd organiseren, een avond houden over een onderwerp dat met de bijbel te maken heeft (zoals: bijbelvertalen, kinderbijbels, bijbelse gedichten en liederen, bijbel en cultuur), een cursus bijbellezers organiseren, Bijbels Triviant spelen (te huur bij het NBG), een bijbelbanier maken, bijbels laten taxeren door een beëdigd bijbeltaxateur.

Wellicht dat dit jaar ook extra mogelijkheden biedt om mensen uit te nodigen voor de onder ons inmiddels zeer bekende Alpha-cursus.

Als gemeente is het ook mogelijk een zgn. vertaalavond te organiseren, bijvoorbeeld rondom de Nieuwe Bijbelvertaling. Dit najaar komende de eerste Bijbelboeken op de markt en er is een video beschikbaar met de verantwoording van dit vertaalwerk. In een van de volgende nummers van *Opbouw* treft u

een artikel aan van onder andere ds. Veefkind uit Amersfoort over die Nieuwe Bijbelvertaling, die als supervisor bij dit Project is betrokken.

Stripbijbel en Bijbelcursus

Ook het Nederlands Bijbelgenootschap (NBG), binnen de RCOB een belangrijke initiatiefnemer voor het bijbeljaar, werkt plannen uit om de Bijbel extra onder de aandacht te brengen. Zo wil het, naast de gebruikelijke nieuwe uitgaven in voor- en najaar, een aantal eigentijdse uitgaven van de Bijbel presenteren. Gedacht wordt aan een stripbijbel en elektronische versies van de bijbel voor jongeren. Ook is een kleine cursus Bijbellezers in voorbereiding, bestaande uit een handleiding en werkbladen, die aan kerken zal worden aangeboden. Het NBG wil een Werkboek 'Bijbels ABC' samenstellen waarin meer feitelijke informatie over de bijbel staat. Dit werkboek is bedoeld voor volwassenen. Ook komt er een werkboek over de Bijbel ten behoeve van de catechese voor 14- en 15-jarigen. Aan de lokale afdelingen van het bijbelgenootschap wordt een aantal nieuwe presentatiemiddelen ter hand gesteld, waardoor zij in kerken en openbare ruimten op aantrekkelijke wijze de uitgaven en voorlichtingsmaterialen van het NBG kunnen laten zien.

„De Bijbel, wat een boek!”

Contactpersoon van het NBG voor het Jaar met de Bijbel is Joyce van de Veen. Zij is tevens verantwoordelijk voor de coördinatie van de Jaar met de Bijbel-initiatieven binnen het NBG.

Vrijwilligers vormen de basis!

De Stichting Jaar met de Bijbel, het Projectbureau en de kerken, geloofsgemeenschappen en bijbelorganisaties die verenigd zijn in de RCOB doen er alles aan om van het Jaar met de Bijbel een succes te maken. Maar zij kunnen dat niet alleen. De plaatselijke vrijwilligers in de stuurgroepen vormen de basis van de organisatie. Wie interesse heeft voor dit belangrijke vrijwilligerswerk en/of wie meer informatie wil heb-

ben over het Jaar met de Bijbel kan contact opnemen met de Stichting Jaar met de Bijbel, Postbus 742, 5201 AS Den Bosch, tel. (073) 613 27 02. Mensen in de eigen kring die graag informatie verschaffen over het bijbeljaar zijn:

- * Ds. W. Borgdorff, Nederlands Gereformeerde predikant in Enschede-Noord en namens de NGK waarnemer in de RCOB, tel. (053) 477 19 62;
- * Dhr. J.H. Bosman, lid Nederlands Gereformeerde Kerk in Zoetermeer, lid algemeen bestuur NBG, tel. (0172) 58 89 09;
- * Mw. M.M.E. Houtman-Scholten, lid Nederlands Gereformeerde Kerk in Maassluis, voorzitter hoofdafdeling Zuid-Holland-Noord van het NBG, tel. (010) 591 03 94;
- * Drs. J. Baronner, lid Nederlands Gereformeerde Kerk in Oegstgeest, medewerker NBG voor de Grote Steden, tel. (010) 404 50 72.
- * Nederlands Bijbelgenootschap, Joyce van de Veen, Postbus 620, 2003 RP Haarlem, tel. (023) – 514 61 68

Persschouw

Statenvertaling in discussie

Er is een boeiende discussie aan de gang in de rechterflank van de Gereformeerde Gezindte over de vraag of de oude Statenvertaling van 1637 (verder afgekort als SV) in onze tijd nog bruikbaar is. Tot voor kort werd over die vraag niet gesproken, in elk geval niet openlijk. De toon werd in deze kringen immers gezet door de Gereformeerde Bijbel Stichting, en die veroordeelde kort en krachtig alles wat niet naadloos aansloot bij de SV. Maar daar is nu verandering in gekomen. De oorzaak daarvan is wel aardig: men is namelijk overvallen door het grote succes dat 'Het Boek' bleek te hebben, juist ook in kringen van hen die tot nu toe alleen de SV wilden gebruiken. De gewone gelovigen in de kerken hebben 'met de voeten gestemd' door, ondanks de afkeurende geluiden van bovenaf, massaal Het Boek aan te schaffen (of de Parallelbijbel, waarin SV en Het Boek naast elkaar staan afgedrukt). Zo fungeert dit onverwachte succes van Het Boek nu als een soort alarm binnen de rechterflank van de Gereformeerde Gezindte. De rust rond de Statenvertaling is luidruchtig verstoord. Op een vergadering van Gereformeerde Bonds-predikanten op 8 januari heeft dr. M.J. Paul een referaat gehouden dat nogal de aandacht heeft getrokken. Het referaat, en de reactie van Paul op de

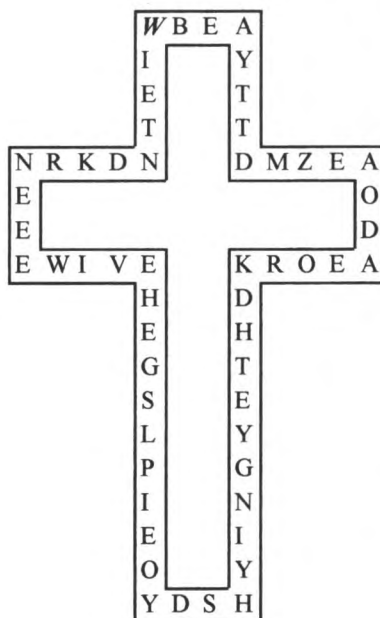
geleverde kritiek, is geplaatst in vijf nummers van De Waarheidsvriend. Hoofddlijn van zijn betoog is dat het gebruik van de SV steeds meer bezwaren oplevert, omdat in taalkundig opzicht deze vertaling steeds verder van ons af komt te staan. Een gedachte die ook door niemand bestreden werd. Nu zou men vervolgens denken: welaa, sluit u aan bij het grote vertaal-project van het NBG en de KBS om in het begin van de volgende eeuw te komen tot een nieuwe bijbelvertaling (afgekort: NBV). Maar zo simpel ligt dat niet. Weliswaar is dr. Paul daar zelf wel bij betrokken (als supervisor), maar hij somt zes redenen op waarom hij denkt dat de acceptatie van de NBV binnen zijn achterban moeilijk zal liggen. In feite is de grote noemer van al die punten samen: de taaiheid van de eigen traditie (voorbeeld: HEER mag niet, dat moet HE(E)RE zijn). Paul blijkt zich hiervan ook wel bewust te zijn; hij schrijft tenminste: *Op grond van deze zes criteria heb ik ernstige twijfels of de NBV voor ons een aanvaardbaar alternatief is. Als de Bijbel voor het eerst vertaald zou worden, zou ik er tot op zekere hoogte enthousiast over zijn: een toegankelijke vertaling die wetenschappelijk verantwoord is. Maar de praktijk is dat wij gewend zijn aan andere vertalingen, in ons geval vooral de SV.* Dus: als er geen Statenvertaling was, zou deze nieuwe vertaling tot enthousiasme aanleiding geven; maar omdat er wél een SV is, zal het wel niks worden. Ook opmerkelijk in dit verband is de manier waarop Paul spreekt over de vertaling van zgn. 'dogmatisch gevoelige teksten' in de NBV. Als voorbeeld noemt hij Genesis 12:3; daar zou, naar verluidt, in de NBV niet meer staan dat in Abraham alle geslachten der aarde gezegend worden, maar dat de volken elkaar of zichzelf zegenen. En Paul zegt dan: *Hiermee is een pijler onder de heilshistorische benadering van de Schrift weggeslagen.* En weliswaar voegt hij daar dan aan toe: *Op grond van tal van exegetische argumenten kies ik hier bewust voor de weergave van SV of NV,* maar dat neemt niet weg dat hier toch sterk de indruk gewekt wordt dat de dogmatiek, de dogmatische traditie, heerst over de vertaling; en dat lijkt me een vreemde zaak. Hetzelfde kan gezegd worden als Paul het even verderop heeft over *dogmatisch gevoelige teksten, die anders vertaald worden dan wij wenselijk achten.* Wie of wat bepaalt wat er vertaald moet worden? Toch alleen wat er stáát, en niet wat wij, vanuit onze traditie, wenselijk achten?! Of hebben we als protestanten voor niks ooit een geding gehad met Rome over de ver-

Voor de kinderen

Nadat Jezus aan het kruis was gestorven ging Jozef van Arimathea naar Pilatus om het lichaam van Jezus te vragen. Jozef kocht linnen, wikkelde Jezus daarin en legde Hem in een graf en wentelde er een steen voor. Er was geen tijd meer om Jezus te zalven omdat de sabbat begon. Toen de sabbat voorbij was gingen enkele vrouwen naar het graf om Jezus te zalven. Bij het graf gekomen zagen zij dat het graf open was. Zij gingen het graf binnen en plotseling stonden twee mannen in blinkende klederen bij hen. Om te weten wat die mannen tegen de vrouwen zeiden begin je bij de dikke **W** bovenaan, sla dan twee letters over en zet die letter achter de W, dan weer twee letters overslaan en je gaat hiermee door tot je de puzzel drie keer rond bent geweest.

De oplossing van de vorige keer is: Ik wil mijn hand niet slaan aan de gezalfde des Heren.

G. Wijkhuizen-van Vuuren

houding tussen Schrift en traditie? Maar goed, laat niet de indruk ontstaan dat dr. Paul eigenlijk kiest voor de oude SV. Hij ziet zeer wel de bezwaren die daaraan kleven, en hij zegt daar behartigenswaardige dingen over; het duidelijkst voor mijn besef in de twee laatste artikelen, waarin hij ingaat op kritiek. Met een citaat daaruit eindig ik:

De handhavers van de SV willen geen veranderingen. Zij zeggen (bedoeld of onbedoeld) tegen de huidige en toekomstige jeugd: pas je maar aan. Wij doen geen moeite je tegemoet te komen; kom ons maar tegemoet. Deze houding wordt – terecht – door veel jongeren niet begrepen. Ze lezen Het Boek en zien hoe het veel eenvoudiger kan. Waarom wordt er dan geen goede nieuwe vertaling op de markt gebracht? Als het Woord van God zo belangrijk is, dan kan toch geen moeite te veel zijn dit dichtbij te brengen?

M.H.T. Biewenga, Emmeloord

Spinsels

Puin

Onze nieuwe predikant komt ter kennismaking bij ons eten. Meteen een mooie gelegenheid kennis te maken met de kinderen. Wij weten inmiddels uit ervaring dat de maaltijd de meest gunstige gelegenheid is om ons kroost te presenteren. Ze zijn verzot op lekkere hapjes, blijven op hun stoel zitten en hoeven niet met hun neus uit de boeken worden gehaald. Als dan ook nog het weer zodanig meewerkt dat we buiten kunnen zitten, en de dominee als vanzelf zijn aandacht verdeelt tussen ouders en kinderen is het bijna paradijselijk te noemen. Tussen de puntjes pizza, de aardappelschotel en de salade door passeren heel wat gespreksonderwerpen de revue. Zo ook de vraag hoe het ons (geboren Zaankanters) in deze woonplaats bevalt. We voelen ons hier thuis, vertellen we, in deze buurt, en ook in de gemeente. Erik, net zijn zoveelste ham/aurukrolletje achter de melkkiezen, reageert meteen op dat laatste woord: „Ik ga ook wel eens met pappa naar de gemeente, om puin te brengen”. We zijn genooddacht toelichting te geven. Dat puin tuinafval en oude stoeptegels is, en dat de gemeente in dit geval het plaatselijk kringloopstation is. We lachen onopvallend een beetje om de verspreking van onze jongste, maar eigenlijk maakt hij een hele mooie vergelijking. Zou het niet echt zo moeten zijn, dat wij met het puin van ons leven naar Gods gemeente kunnen gaan, omdat we daar liefde en steun vinden? En dat we op die manier alles wat in ons in de weg staat meteen op kunnen ruimen, voordat we er in omkomen? En dan niet per kuub afrekenen, zoals in Alphen aan den Rijn verplicht is. Gewoon gratis voor niets, omdat alles al betaald is. Voor eens en altijd.

Guurtje Leguijt,
Alphen aan den Rijn

Kerknieuws

Beroepen/Bevestiging en Intrede

Beroepen door Eindhoven (2e pred. plaats), Ermelo/Putten/Harderwijk, Krommenie en Lelystad (combinatiegemeente met CGK): ds. C.T. de Groot van Steenwijk.

Intrede te Hattem op zondag 29 maart jl.: ds. H. v.d. Velde na bevestigd te zijn door ds. F. van Deursen.

Nieuws Landelijke Vergadering

Zaterdag 4 april komt de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken in tweede zitting bijeen. Vergaderplaats is Centrum Bartimeushage, Oude Arnhemsebovenweg 3 te Doorn. De volgende onderwerpen komen, volgens de voorlopige agenda, ter tafel:

1. Stemprocedure
2. Communicatie naar de pers
3. Opheffing NGK Zwijndrecht
4. Brief br. JdG over afgifte doopbewijzen
5. Taakverlichting oudere predikanten
6. Afvaardiging naar de Landelijke Vergaderingen
7. Liedboek 2000
8. Aanvullend rapport Financiële Commissie
9. Controle boeken Financiële Commissie
10. Brief Regio Arnhem
11. Opleiding predikanten

Overig Nieuws

Br. A. Beeftink geslaagd voor doctoraal examen

Br. A. Beeftink te Wormerveer is geslaagd voor het doctoraal examen theologie aan de Rijksuniversiteit te Utrecht. Het is zijn bedoeling nog voor de komende zomer beroepbaar gesteld te worden in de Nederlands Gereformeerde Kerken.

Jaarvergadering SOS

De vereniging Steun Oost Soemba (SOS) hoopt DV zaterdag 25 april a.s. haar jaarvergadering te houden in het Congrescentrum 'De Eenhoorn', Kon. Wilhelminalaan 33 in Amersfoort (tegenover het station). Aanvang 13.30 uur. Leden en belangstellenden zijn hartelijk welkom.

Regiovergadering Harderwijk d.d. 12 maart 1998

Namens de roepende kerk opent ds. D.W. Fijan de vergadering. Hij ver-

meldt dat ds. W. van der Lingen in januari vijftig jaar predikant was. Daaraan is door de gemeente van Wapenveld op 27 februari aandacht geschonken.

Alle kerken zijn wettig vertegenwoordigd, inclusief de Christelijke Gereformeerde Kerk van Hattem. Ook kandidaat H. van der Velde, die het beroep naar de kerk van Hattem heeft aangenomen, is aanwezig.

Ds. D.W. Fijan wordt preses, br. H. Strating scriba en br. F. van Dijk assessor. De notulen van de vergadering van 14 januari worden vastgesteld.

Aan de orde komt vervolgens het peremptoir examen van br. Van der Velde. Ds. J.C. Schaeffer krijgt gelegenheid vragen te stellen over 'visie op de preek', ds. D.W. Fijan examineert over 'visie op ambt en gemeente' en ds. J. Winter doet dit over het onderwerp 'catechisatie'. Enkele broeders maken van de gelegenheid gebruik om wat extra vragen te stellen. De vergadering constateert met blijdschap dat br. Van der Velde kan worden toegelaten tot het ambt van dienaar des Woords. Deze plaatst zijn handtekening onder het ondertekeningsformulier voor predikanten in de Nederlands Gereformeerde Kerken. Hij wordt door de vergadering toegezongen, daarna wordt hij door alle aanwezigen gefeliciteerd.

Hierna volgt een bespreking van het voorstel van Wezep om aan de LV te verzoeken zich uit te spreken vóór het streven naar een eigen Nederlands Gereformeerde opleiding van predikanten. De vergadering wijst het voorstel van Wezep af en blijft bij de keuze voor het handhaven van de bestaande situatie. Op voorstel van Voorthuizen wordt besloten een regioscriba te benoemen. Op de volgende regiovergadering zal tot benoeming worden overgegaan. De afgevaardigden van Hattem delen mee dat bevestiging en intrede van br. Van der Velde zullen plaatsvinden op zondag 29 maart. Daarbij zal een afgevaardigde van Wezep namens de regiokerken aanwezig zijn.

Na dankgebed van ds. W. van Dijk sluit ds. Fijan de vergadering.

Jongerenhuisvesting

In aanvulling op het bericht over Jongerenhuisvesting in het vorige nummer (pag. 119): aanmeldingen voor de Stichting Evangelisch Ontmoetingscentrum Groningen (SEOG) dienen voor 1 mei a.s. binnen te zijn.

Regiovergadering Kampen d.d. 5 maart 1998

1. Opening

Na het lezen van Mattheus 23 : 1-13 en

23-33 en het zingen van Psalm 139:14 opent ds. M.H.T. Biewenga de vergadering namens de roepende kerk van Emmeloord.

2. Onderzoek credentiebrieven

Alle kerken zijn wettig vertegenwoordigd. Als waarnemers vanwege de Christelijke Gereformeerde Kerken zijn twee ambtsdragers van de kerk van Emmeloord en van Kampen op de vergadering aanwezig. Ook zijn aanwezig de primi en secundi afgevaardigden naar de Landelijke Vergadering.

3. Constituering van de vergadering

In het moderamen nemen zitting:

ds. M.H.T. Biewenga (preses),

ds. F.R. Bruintjes (scriba) en

ds. A.M. van Leeuwen (assessor).

4. Vaststelling notulen vorige vergadering

De notulen van de Regionale Vergadering van 2 oktober 1997 worden goedgekeurd.

5. Ingekomen stukken

a. Verzoek Prof. L. Lindeboomstichting om als Regio Kampen een bestuurslid te leveren voor het bestuur van deze stichting. Br. J.P.M. Rietkerk verklaart zich bereid om in dit bestuur zitting te nemen.

b. Voorstel om een commissie te benoemen inzake stemprocedure voor afgevaardigden naar een Landelijke Vergadering. De afgevaardigden van de kerk van Steenwijk zullen met een voorstel komen op de volgende Regionale Vergadering.

c. Financieel verslag van de quaestor over het jaar 1997.

6. Stukken Landelijke Vergadering

De stukken worden besproken in aanwezigheid van de afgevaardigden van de Regio Kampen naar de Landelijke Vergadering te Doorn. Waar mogelijk wordt een gezamenlijk standpunt geformuleerd.

7. Regeling volgende vergadering

De volgende Regionale Vergadering zal D.V. gehouden worden op 29 oktober 1998, aanvang 19.30 uur. Roevende kerk is de kerk van Kampen, die ook de preses zal leveren. Dronten draagt zorg voor de scriba, Emmeloord voor de assessor. De kerken van IJsselmuideren en van Dronten zullen waarnemers vanwege de Christelijke Gereformeerde Kerken uitnodigen.

8. Vaststelling Persverslag

Het Persverslag wordt gelezen en door de vergadering vastgesteld.

9. Sluiting

De scriba gaat voor in dankgebed, waarna de preses de vergadering sluit.

A.M. van Leeuwen, h.t. assessor

Onder andere(n)

Christelijke dagbladen zetten samen Persbureau Scheps voort

Een gezamenlijk initiatief van drie zelfstandige christelijke dagbladen, het

Friesch Dagblad, het Nederlands Dagblad en het Reformatorisch Dagblad, voorkomt dat er een einde komt aan de kerkelijke berichtgeving, zoals die sinds jaar en dag voor diverse media wordt verzorgd door *Persbureau Scheps* te Apeldoorn. Vanaf 1 april 1998 zullen genoemde kranten deze activiteiten onder dezelfde naam voortzetten. Pers-

La pastorale de Dijon

In de week na Pasen wordt voor de 13e maal de traditionele Pastorale de Dijon (Frankrijk) gehouden, en wel van dinsdagmiddag 14 april t/m vrijdagmorgen 17 april 1998.

Tijdens deze Pastorale vindt ook, op woensdagmiddag 5 april 1998, de *'rencontre d'étudiants'* plaats, de internationale ontmoeting van studenten theologie vanuit Frankrijk, Nederland en Oost-Europa, etc. Inmiddels ook een traditie!

In het hart van het golvende landschap van Bourgondië, in de serene sfeer van de eeuwenoude Abbaye de La Bussière zal het opnieuw een treffen zijn van voorgangers, pastorale werkers, evangelisten, studenten theologie, en andere geïnteresseerden vanuit de Franssprekende wereld en van sterk gevarieerde internationale herkomst.

Nog altijd wil de *Pastorale de Dijon*, met de Dordtse Leerregels als basis, een ontmoetingspunt zijn ter stimulering van allen die in Calvinistische zin theologie beoefenen en de Kerk als zodanig willen dienen. Dat dit tegelijkertijd voor onze Franse broeders en zusters, die vaak als in de verstrooiing leven, een bijzondere bemoediging betekent om met deelnemers uit andere landen, waaronder Nederland, in broederlijke omgang lief en leed te delen, behoeft geen betoog. Het doel van de *'rencontre d'étudiants'* richt zich op de intensivering van de contacten tussen de studenten theologie van Aix-en-Provence en die van de verschillende Nederlandse faculteiten en universiteiten, e.a. Daarbij mogen de Franse studenten in de Gereformeerde Theologie zich gesteund weten door studenten van dezelfde gezindte in Nederland.

Op de conferentie presenteren zich de volgende sprekers:

- Dr. Stuart Olyott, predikant te Liverpool (Groot-Brittannië) over *'L'art oublié de la méditation chrétienne'* ('De vergeten kunst van de christelijke meditatie');
- Dr. Peter Jones, docent N.T. aan de Gereformeerde Theologische Faculteit van Westminster (U.S.A.) over *'L'empire des gnostiques est de retour'* ('Het rijk van de gnostiek is terug');
- Prof.dr. J. van Oort, docent kerkgeschiedenis aan de Faculteit der Godgeleerdheid van de Universiteit te Utrecht, refereert over *'Augustin et la Réforme'* – *'L'actualité d'Augustin'* ('Augustinus en de Reformatie & de actualiteit van Augustinus');
- M. Jean-Marc Bérthoud, voorzitter van de Association vaudoise de Parents chrétiens en van de Association Création, Bible et Science, m.b.t. *'Calvin et sa vision missionnaire'* ('Calvin en zijn missionaire visie');
- Dr. Jean-Marc Daumas, docent kerkgeschiedenis aan de Vrije Gereformeerde Theologische Faculteit te Aix-en-Provence, over het thema *'Le Réveil à Genève au XIXème siècle'* ('Het reveil van Genève in de 19e eeuw');
- M. Paul N'goran, predikant van de Ivoorkust zal de avondoverdenkingen verzorgen. In het kader van de internationale *'rencontre d'étudiants'*, en verzorgd door de Studentenvereniging A.E.R.C. van Aix-en-Provence, zal Dr. Peter Jones een lezing houden over het thema *'Postmoderne hermeneutiek contra heilshistorische gereformeerde hermeneutiek'*.

Verder zullen de studentenverenigingen elkaar over de nieuwste ontwikkelingen informeren, en de studentenontmoeting zal worden afgesloten met een ronde-tafel gesprek, waarin allerlei actuele zaken aan de orde kunnen komen.

Voor aanmelding of nader gewenste informatie kunt u zich wenden tot de voorzitter van het *'Comité d'Entraide Chrétienne Réformée'*, de heer A. van Velzen, Ratelaar 56, 2923 GG Krimpen a/d IJssel, tel./fax 0180-518991 of tel. 0180-512848, en in 't bijzonder voor studenten, tot Drs. G. van den Top, secretaris, Hogevalkseweg 69, 6741 GK Lunteren, tel. 0318-461223 of fax 0318-462100.

Voornoemd comité fungeert als aanmeldingspunt voor Nederland, en coördineert o.a. het gezamenlijk reizen. Het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond heeft zich bereid verklaard om een aantal deelnemers en studenten tegemoet te komen in de kosten. Belangstellenden, predikanten en studenten theologie e.a. worden hartelijk uitgenodigd om de *'Pastorale de Dijon 1998'* mee te maken, en studenten in het bijzonder ook de *'rencontre d'étudiants'*.

bureau Scheps is sinds 1916 een begrip in protestants-kerkelijk Nederland. Het zorgt voor berichtgeving over beroepingswerk, afscheid en intrede van predikanten en nieuws bij bijzondere gebeurtenissen, zoals jubilea en in memoriams van predikanten, hoogleraren en kerkelijke leiders. Wegens gebrek aan opvolging dreigde de continuïteit van de dienstverlening van persbureau Scheps in gevaar te komen. Onder de afnemers bevinden zich zowel landelijke als regionale dagbladen, omroepen, kerkelijke en opiniebladen en persbureaus. Voorlopig worden de activiteiten gehuisvest in de kantoren van het Nederlands Dagblad.

Opbouw-regio-correspondenten

Regio Amsterdam-Haarlem: J. Koster, Corn. Dirkszlaan 133
1141 XZ Monnickendam. Tel. 0299-651882

Regio Noord-Nederland: E. Kole-Mollema, Kemphaanstraat 33
8446 GS Heerenveen. Tel. 0513-624478

Regio Utrecht: F. Vonk, Rietland 9, 3621 GZ Breukelen.
Tel. 0346-263460

Nederlandse Protestantse Kerkdiensten 1998

ASCONA

Via Locarno 80
Evangelisch reform. Kirche
Prof.dr. K. Runia, Kampen,
14 juni en 21 juni;
Drs. A.G. van der Beek, Apeldoorn,
28 juni en 5 juli;
Kand. Smit, Nijkerk, 12 juli en 19 juli;
Kand. De Jong, Apeldoorn,
26 juli en 2 augustus;
Ds. Brongers, Drachten,
9 augustus en 16 augustus.

Adres Kerknieuws

Vanaf 1 januari is het adres voor de rubrieken Kerknieuws en Onder andere(n):

**Kerknieuws Opbouw
de heer A. Hartkamp
Schellerpad 34
8017 AM Zwolle
telef. 038-4661327
faxmail 0842118053**

Ontmoetingsdag

van de Nederlands Gereformeerde Kerken

**zaterdag 18 april
in Barneveld**

Advertenties volgend nummer

Advertenties voor Opbouw 8 moeten een dag eerder worden aangeleverd dan in de Colofon staat vermeld.

COGG

Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte

LANDELIJKE CONFERENTIE thema-middag/avond

op D.V. vrijdag 24 april a.s. in
"De Aker", Fontanusplein 2, Putten

thema:

"Wat is de aard van het Schriftgezag?"

Inleider:

prof. dr. J.W. Maris

hoogleraar dogmatische vakken
(Theol. Univ. Chr. Ger. Kerken, Apeldoorn)

Aanvang 's middags om 15.00 uur.

Einde 's avonds om 21.00 uur.

Om ca. 17.30 uur is er een pauze met
mogelijkheid deelname koffiemaaltijd.

's Avonds om 19.00 uur zal - onder leiding
van ds. D. Quant (voorz. COGG) - prof. dr.
J.W. Maris met de aanwezigen in discussie
gaan over het gepresenteerde onderwerp.

Bij deelname aan de koffiemaaltijd graag vooraf
overmaking van fl. 22.50 op Postbank nummer
454.31.94 t.n.v. pennm. COGG, Apeldoorn.

De toegang is gratis.

De Wittenberg
**Voor christenen
die méér willen!**

► Eenjarige Bijbelschool

*praktisch christen-zijn
in deze wereld*

► Een erkende HBO-opleiding

*voor godsdienstonderwijs,
kerkelijk en missionair werk*

► Opleidingsjaar Zending en Evangelisatie

*je beroep combineren met
missionair of diaconaal werk*

► Korte cursussen

*praktische toerusting
voor gemeenteleden*

De Wittenberg

CHRISTELIJKE HOGESCHOOL EN TOERUSTINGSCENTRUM

KRAKELINGWEG 10 ▲ 3707 HV ZEIST ▲ TELEFOON 030-69 24 166

Wil je meer weten?
Kom eens langs
Open Huis

Vrijdag 17 apr. '98, 19.30 uur
Vrijdag 15 mei '98, 19.30 uur
Vrijdag 20 nov. '98, 19.30 uur

Wil je meer informatie of een dagje
meelopen? Bel 030 - 69 24 166
<http://www.che.nl/wittenberg>

